

CONTRA

nr 2 1985 årg 11 9:-

Vi under skatter digna ned
Svenska staten inblandad
i datasmuggling
Mujaheddin i Afghanistan

SPEC
Returuppgift 4

**OBEROENDE BORGERLIG
TIDSKRIFT**

CONTRA

oberoende borgerlig tidskrift
utges sex gånger per år
ISSN 0347-6472

Ansvarig utgivare

Christer Arkefors
Ställföreträdare: Benny Rung

Adress

Box 6082, 102 32 Stockholm.
Telefon 08-54 95 52 (säkrast månd-fred kl
9-12). Även 08-751 56 26.

Prenumeration

49 kronor per år. Inbetalas på postgiro 85 95 89-4 eller bankgiro 261-2638.
Finland: 40 mark per år. Finländskt postgiro 1125 82-9.
Norge: 49 norska kronor per år. Norsk postgiro 1 99 82 77.
Danmark: 59 danska kronor per år. Dansk postgiro 1 69 06 98.

Medarbetare

Expedition: Filip Lundberg
Redaktion: Claes Almgren, Christer Arkefors, Anders Fjällström, Carl G. Holm och Benny Rung.

Övriga medarbetare: Arne Andersson, Dennis Brinkeback, Lennart Klereskog, Bertil Lindblom, Arne Sundström, Roger Söderqvist, Rune Westin, Monica Wiegert och Astrid Wikmark samt Allan C. Brownfeld, Washington och Joachim Bamrud, Oslo.
Stiftelsen Contras ordförande: Göta Mólnär

Länskontakter

Blekinge: Magnus Bergstrand 0455-114 54
Gotland: Alf Norbäck 0498-102 06
Gästrik: Grethe Blomgren 026-27 31 23
Gästrik o Bohus: Eric Bergh 031-48 34 30
Dio: Arne Andersson 031-55 43 14
Halland: Lennart Flink 035-11 12 07
Halland: Helena Norrgren 035-302 00
Jämtland: Lennart Sundstad 0642-100 49
Jönköping: Carl G. Löverhult 0380-159 90
Kalmar: Bertil Lindblom 0480-862 38
Kopparberg: Fredrik Calles 023-295 93
Kristianstad: Per Mjörneborn 042-519 33
Kronoberg: Bengt Sjöberg 0372-147 21
Malmöhus: Mats Gunnarsson 0418-229 43
Malmöhus: Dietmar Kröhnert 040-97 33 51
Norrbotten: Elisabeth Obsson-Fjällström 0970-141 54
Skaraborg: Frank Wurm 0500-335 44
Stockholm: Rune Andersson 08-758 17 47
Södermanland: Tibor Somogyi 0152-152 62
Uppsala: Maurizio del Bianco 018-46 16 97
Värmland: Jan Collander 0570-660 86
Västerbotten: Hans G. Olsson 0910-358 12
Västernorrland: Herbert Forsström 060-93022
Västernorrland: Stanley Skoglund 060-129694
Västmanland: Ingvar Lundquist 021-33 04 86
Älvsborg: Ulf Kählberg 033-15 81 43
Örebro: Karl-Edvard Hellkvist 0581-132 22
Östergötland: Michel Cloarec 0142-508 02
Danmark: Peter Hartwig 01-10 88 72
Finland: Roger Wessman 915-14 97 06
Finland: Leo Meller 90-563 34 53
Norge: Joachim Bamrud 02-56 21 56

Ej signerat material har sammanställts av redaktionen. Copyright Stiftelsen Contra. Eftertryck endast efter överenskomme.

Presslagd 1985-02-02

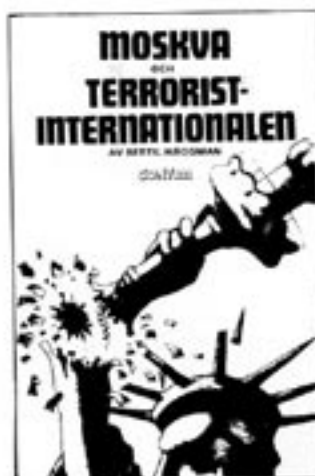
Vänersborgs Offset AB, Vänersborg 1985

CONTRA-NYTT

Moskva och terroristinternationalen

I dagarna har en ny Contra-bok kommit ut. Det är Bertil Häggman som skrivit boken *Moskva och terroristinternationalen*. Boken kommer lagom till att den internationella terrorismen verkar blossa upp igen. I boken kartläggs sambandet mellan sovjetiska, kubanska, östeuropeiska och nordkoreanska intressen och de internationella terrororganisationerna. Det finns utförlig dokumentation som speciellt rör PLO. I boken visas också kontakterna mellan Moskva och nynazistiska terrororganisationer.

Boken är på 159 sidor och kostar 79 kronor plus porto från Contra. Boken kommer att erbjudas medlemmarna i Bokklubben Frihetsforum andra kvartalet 1985.

Skicka Contra vidare!

Med detta nummer av Contra skickar vi ett extra exemplar av en tidigare Contra-utgåva. Meningen är att Du skall vidarebefordra det till någon bekant som Du tror kan vara intresserad av Contra. Skicka med presentationsbladet och gärna inbetalningskortet (om Du inte behöver det själv). Du kan använda det vanliga Contra-kuvertet, ta bort eller klistra över Din egen adressetikett. Porto är ett rabattmärke eller 4:-.

Vi vet att det finns tiotusentals personer som skulle vara intresserade av Contra om de hade hört talas om tidskriften. Hjälp oss att hitta dem!

Freds rörelsen i Öst

Ulo Ignats, av estnisk härkomst och ordförande i Östeuropeiska solidaritetskommittén, har sammanställt en bok om de framväxande oberoende fredsrörelserna i Östeuropa. Fredsrörelsen är förvisso annorlunda i Öst, jämfört med Väst. I Öst är fredsrörelsen en protest mot regimen. I boken beskrivs utvecklingen i Sovjet, Östtyskland, Tjeckoslovakien, Polen och Ungern. Boken är på 76 sidor och kostar 44:- plus porto hos Contra.

Våra källor

Neue Zürcher Zeitung heter en av världens främsta kvalitetstidningar. Den har ett lika kvalificerat material som *Le Monde*, med den skillnaden att *Neue Zürcher Zeitung* är på tyska och inte vänsterorienterad. Mängden material i en dagligen utkommande tidning kan vara svår att smälta, vilket gjort att Contra slutat bevaka *Neue Zürcher Zeitung*. Det finns emellertid ett fullgott alternativ. Månadens bästa artiklar samlas i den engelskspråkiga tidskriften *Swiss Review of World Affairs*. Den är i A4 och kostar SEK 210:- vid beställning hos Wennergren-Williams AB, Box 30004, 104 25 Stockholm. (Adress till tidskriften är 11 Falkenstrasse, CH-8001, Zürich, Schweiz).

Vi under skatter digna ned

Vi under skatter digna ned. Båd stat och lagar oss förtrycka. Väktaliga ord hämtade ur den sällan sjungna tredje versen i den svenska översättningen av "Internationalen". Idag är det få socialister som ställer upp på dessa Internationalens ord, säkert desto fler Contra-läsare.

I den fortgående skatteutplundringen av svenska folket finns det ett slående drag. Myndigheterna försöker gömma undan så stor del av skatten som möjligt. Inkomstskatten svarar idag för bara en tredjedel av samhällets skatteintäkter, den statliga inkomstskatten för bara cirka 10% (kommunalskatten är dubbelt så hög som den statliga inkomstskatten). Men ändå slår statsbudgeten rekord år efter år när det gäller skatteintäkter. Vad har hänt?

I korthet är det så att de "hemliga" skatterna har blivit alltmer betydelsefulla. Inkomstskatten säger idag bara en liten del av sanningen. Den säger inte ens hur stor del av inkomsten som försvinner i skatt, 27% av bruttolönen försvinner nämligen redan innan det har blivit det som på lönebeskedet kallas bruttolön — det är de olika arbetsgivaravgifterna. Och när väl alla arbetsgivaravgifter och inkomstskatter är betalda försvinner en stor del av resten av pengarna på moms, bensinskatt, tobaksskatt osv. I stort sett 20% av konsumtionen består av indirekta skatter.

Den som vill få en ordentlig bild av skattetrycket gör alltså klokt i att inte lita på politikernas ord att marginals-katten från den 1 januari 1985 skall vara sänkt till 50% för "normala" inkomster (vilket är upp till cirka 125.000 kronor om året). Nej, den verkliga marginals-katten vid 125.000 kronor ligger på cirka 72%, om man tar hänsyn till arbetsgivaravgifter och indirekta skatter.

Vi kan i nedanstående unika tabell avslöja de verkliga skattesatserna. Vi har gjort så att vi räknat fram summan av indirekta skatter, inkomstskatter och arbetsgivaravgifter på olika inkomster. Vi ser då hur hårt skattetrycket verkligen slår, trots allt tal om sänkta skatter.

Den som vill få en ännu mer skrämmande bild av statens omättligen skattehungern kan tänka på att vi vare sig räknat med att bostadsbidragen sjunker med ökande inkomst eller att många kommuner har en inkomstberoende daghemstaxa. Den som drabbas

av både bostadsbidragseffekten och daghemseffekten får en margineffekt som ligger ungefär 19 procentenheter högre än i vår tabell. Det är emellertid mycket komplicerat att rätta visa hur dessa avgifter fungerar. De beror till stor del på antalet barn i familjen, hyra osv. Och när bostadsbidraget upphört resp daghemsavgiften nått "taket" är vi nere i de margineffekter som vi har visat här.

Men för den som har två barn och en familjeinkomst på 120.000 förtjänar det att noteras att margineffekten blir 91% — inte 73% som det står i tabellen. Den som tjänar 10.000 i månaden kan alltså få en marginals-katt på 91% — trots "skattesänkningen" till det som kallas 50% marginals-katt.

Bruttolön	Genomsnittsskatt	Margineffekt
30.000	56,0	61,4
40.000	57,4	61,4
50.000	58,1	61,4
60.000	58,7	61,4
70.000	59,1	61,4
80.000	60,3	68,3
90.000	61,4	70,8
100.000	62,4	70,8
110.000	63,1	70,8
120.000	63,8	70,8
130.000	64,4	72,3
140.000	65,1	73,7
150.000	65,9	76,5
160.000	66,7	79,0
180.000	68,1	79,5
200.000	69,5	82,5
250.000	72,7	85,2
300.000	74,8	85,4

Margineffekten är framräknad mellan de olika angivna bruttolönerna. Tabellen är därför förskjuten ett halvt steg i förhållande till "genomsnittsskatt".

Påståendet att marginals-katten för alla "vanliga inkomsttagare" är sänkt till 50% är en bluff. Redan vid 30.000 i inkomst är den verkliga marginals-katten 61,4%. När våra värderade politiker talar om "marginals-katt" glömmer de nämligen bort både arbetsgivaravgifter och moms. Ungefär som om Volvo skulle glömma bort motorn och växellådan i sina bilar. Contra ger de verkliga siffrorna.

(Innan årets reform låg den verkliga skattesatsen för dessa personer kring 100%!)

Redan vid en årsinkomst på 60.000 kronor ligger den verkliga margineffekten för dem som har bostadsbidrag och daghemsbarn på 80%.

Vi har räknat med en kommunalskatt på 30 kronor. Genomsnittsskatten i landet för 1985 ligger på cirka 30:50 kronor.

Jurij Belov med 17 år som fånge i Sovjet:

Den svarta ekonomin är en frihetsrörelse

Jurij Belov föddes 1940 i Kronstadt utanför Leningrad. 1959 relegerades han av politiska skäl från universitetet i Leningrad och skickades till militärtjänstgöring. 1960 placerades han i arbetsläger för antisovjetiska åsikter och för att han studerade esperanto. I 17 år satt han sedan i arbetsläger, fängelse och mentalsjukhus. Sex av åren var på mentalsjukhus. Han frigavs efter påtryckningar från Väst. Efter frigivningen arbetade han med att sammanställa material om missbruket av psykiatri i Sovjet. 1980 ställdes han inför valet mellan emigration eller fängelse. Han bor nu i Frankfurt och är chef för den ryska avdelningen vid Internationale Gesellschaft für Menschenrechte.

Jurij Belov besökte nyligen Sverige som "Gröna Lampans" trettionde gäst. Contra fick en intervju.

När blev Du medveten om Gulag?

— Det var på min födelsedag. Jag fyllde tolv år. När jag skulle lägga mig knackade det på dörren. Man hämtade både min far och min

mor. Min far har jag aldrig sett sedan dess. Han avrättades efter två månader. Min mor dömdes till tjugofem år. Men hon släpptes efter sex år i samband med Krasjtjevs sköväder. Hon dog efter bara ett år i frihet. Många av de andra som var med på mitt födelsedagskalas försvann också för gott i Gulag. Man anklagade dem för att ha planerat ett attentat mot Stalin.

Jag bodde i Leningrad hos min moster, men reste ibland till Krasnojarsk för att träffa min mormor. Hon var förvisad till Krasnojarsk utan tidsbegränsning. Hon tillbringade 43 år i läger.

Sytjovka

Du hamnade sedan själv i Gulag, hur upplevde Du det?

— De värsta åren var de sista, när jag var inspärriad på den slutna psykiatriska kliniken i Sytjovka. Hela staden bestod av enbart trähus, med ett undantag. Ett hus som byggdes av ryska krigsfångar under den tyska ockupationen. Det var avsett för ryska fångar och har använts oavbrutet sedan oktober 1941. I februari 1944 hälsades ryssarna som befriare av fångarna. Men hälften av fångarna fängslades på nytt och dömdes som landsförrädare. Under tioårsperioden från 1944 dömdes 600.000 människor i Sytjovka. På en skylt står det att under den nazistiska ockupationen utrotades 60.000 människor i huset. Men naturligtvis finns det ingen skylt som säger att tio gånger så många har blivit offer för ryssarna i samma byggnad. Jag frågade en överste varför det inte fanns en skylt om de tio gånger så många offren under den ryska tiden. Han förklarade att tyskarna bara hade haft byggnaden i tre år, medan ryssarna hade varit där i fyrtio. Alltså var antalet offer per år större under den tyska tiden!

I Sovjet finns idag 21 läger av typen mentalkliniker där man placerar politiska fångar. Men i dessa läger finns utöver de politiska fångarna tusentals psykiskt sjuka.

Mina elva första år i fångenskap tillbringade jag i vanliga läger, i Mordovien. Där kom jag i kontakt med "mosaikerna" — de olika politiska grupperingar som finns i det sovje-

tiska samhället. Mer än hälften av fångarna var ukrainare, anhängare till Stepan Bandera, som ledde den ukrainska befrielseströrelsen under andra världskriget. Det fanns också många troende i lägret, liksom nationalisterna från olika delar av Sovjet. Alla som försöker bevara sin nationella identitet i Sovjet blir förföljda. Sovjetstaten vill skapa "sovjetmänniskan". Det hindrar inte att man emellanåt ordnar officiella förevisningar av folkturen för diplomater och andra, men det är tomma yttringar. Det kan för nämnas att det fanns ett särskilt "läger i lägret" för präster från olika kyrkor.

Judarnas situation

En nationell grupp är den judiska — kom Du i kontakt med den under tiden i lägret.

— Visst. Men låt mig då börja i Moskva. Där såg jag på ett hus en skylt om att redaktionen för jiddisch-tidskriften *Mein Heimland* låg där. Jag började tvivla på påståendena i Voice of America att judiska meningsyttringar var förbjudna. Men när jag kom till lägret förstod jag hur det låg till. Jag träffade hela redaktionen för *Mein Heimland* där. I lägret bredvid mitt satt över 100 rabbiner. De ansågs vara särskilt farliga fångar. När Golda Meir, som då var israelisk utrikesminister (och som var född i Ukraina) besökte Moskva 1948 talade hon med Stalin om möjligheten för några tusen judar att flytta till Israel. Hon fick positivt besked. En särskild kommission inrättades för att upprätta en lista över dem som ville flytta till Israel. Bara i Moskva fick man ihop 60.000 namn. 2.000 av dessa skickades till Israel, resterande 58.000 hamnade i läger. Jag träffade en av dessa i lägret 1964, efter 16 år. Han var professor och avled i lägret 1965.

Sovjet har dödat fler judar än nazisterna. Och till skillnad från nazisternas brott, som begränsade sig till en generation, har den sovjetiska förföljelsen pågått i snart fyra generationer.

Svarta ekonomin ett tecken på opposition

Det verkar som om de olikstänkande i Sovjet har sämre genomslagskraft idag än

för några år sedan. Kan Du kommentera situationen?

— Den gamla dissidentrörelsen finns inte längre kvar. Inte i den gamla formen, som Helsingforskommittéerna, Podrabineks grupp mot psykiatrimissbruk osv. Men motståndet finns kvar och det kommer att leva så länge våldet består. Och vi får inte glömma att det finns rörelser som lever kvar, främst kanske baptisterna och den judiska emigrantrörelsen. Det har ju också gjorts försök att bilda en oberoende fredsrörelse. Särskilt i Litauen är oppositionen stark.

Går det att förändra systemet?

— Det är ännu för tidigt att tala om möjligheterna att ändra systemet i grunden. Men jag vill peka på en växande kraft som underminerar systemet: Den underjordiska ekonomin. Vanliga medborgare måste stå i kö för att få köpa undermåliga varor — när det finns några varor alls att köpa. Men det finns tusentals initiativkraftiga medborgare som visar en annan väg. Som startar tillverkning och försäljning i privat regi. Det finns privatföretag som tillverkar spik, näsdukar, ja t o m radio- och TV-apparater. De som jobbar i den privata — underjordiska och förbjudna — ekonomin är ekonomiskt oberoende och de saknar den sedvanliga sovjetiska fanatismen. De har inte heller några skäl att arbeta inom partiet — de lever bättre än topparna i partiapparaten redan idag. Den underjordiska ekonomin skapar en ny bas för motståndet, det är inte bara det intellektuellt baserade motståndet som utgör ett hot mot systemet.

Hur stor är den svarta ekonomin?

— Det är svårt att ge en god uppskattning. Men min gissning ligger på tio procent av produktionen.

Spikar är en vara som inte går att köpa i butikerna. Den som behöver spik skaffar sig en personlig erfarenhet av den privata sektorns möjligheter. Och köparen förräder naturligtvis inte leverantören. Effekten blir att kunden praktiskt lär sig att den privata sektorn klarar av sådant som staten inte klarar av.

Företagarna har ofta mycket pengar. Polisen vet allt om dem, men de "ser inget", eftersom de är mutade. I västra Ukraina, i Baltikum och i Kaukasus är den privata företagsamheten mycket livaktig. Så är dock inte fallet i Ryssland, utom i de största städerna. Ryssland är så fattigt att de flesta har svårt att få ihop det startkapital som behövs för att komma igång med en rörelse.

De som är aktiva på den svarta marknaden — antingen som producenter eller kunder — odlar en frihetskänsla, men också en rättskänsla. En sådan saknas i stort i Sovjet. Men den måste finnas för att den privata ekonomin skall fungera, man måste kunna lita på kunder och leverantörer, man måste tillämpa spelregler som är gemensamma.

Jurij Belov är chef för den ryska avdelningen vid Internationale Gesellschaft für Menschenrechte i Frankfurt. Han menar att den svarta ekonomin skapar helt nya förutsättningar för oppositionen i Sovjet. Fler människor blir oberoende av staten.

De reglerna växer fram naturligt. Inom det planekonomiska systemet saknas rättskänslan helt. Ingen är ansvarig för någonting. Allt bygger på direktiv uppifrån. Och planerna behöver inte stämma det minsta med verkligheten. Den privata företagsamheten utgör på detta sätt en moralisk kraft i Sovjetunionen.

Vad ska vi göra?

Den kampanj mot korruptionen som igångsattes av Andropov har lett till en del upprensningar. Påverkar den inställningen till systemet?

— Antikorruptionskampanjen har lett till en del utrensningar och dödsdomar. Men det är viktigt att komma ihåg att det i varje enskilt fall också finns politiska skäl till ingripandena och domarna. Se exempelvis på Johannes Hint, som arbetade åt den estniska ekonomiministern. Han dömdes till döden för korruption, men fick sedan straffet nedsatt till femton år. Det var inte hans påstådda korruption som var orsaken till domen, orsaken är istället att söka i att han var aktiv nationalist och anhängare av medborgerliga fri- och rättigheter. Han hade bl a undertecknat det baltiska manifestet.

Vad kan vi göra för att få en ändring till stånd?

— Sprid information om den omänskliga karaktären hos det sovjetiska systemet! Berätta om enskilda fall. Skapa aktionsberedskap. Informera politikerna i Väst. Tvinga företagen i Väst att avstå från att sluta kontrakt utan moraliska hänsynstaganden. Är det fråga om varor som tillverkas — helt eller delvis — av fångar? Arbeta för rätten att besöka lägren.

Du har bott i Väst några år — vill Du kommentera Västs syn på Sovjet?

— Kommunismens huvudmål är att ta makten i hela världen. Det skall ske successivt, men målet finns där. Socialdemokraterna i Väst vägrar att tro att målsättningen är så långtgående. De tror att Sovjet skall lära sig något av Väst på vägen. Men det är fel. Västerländska socialdemokrater står för en enligt min mening oansvarig attityd gentemot kommunismen. Kommunismerna i Sovjet fungerar helt efter den marxistiska doktrinen, de strävar efter att maximera sin personliga maktposition.

Intervju: Carl G. Holm

Svenska staten i teknologismuggling

Tercas-dramat innebär i korthet att det halvmilitära sovjetiska flygbolaget Aeroflot nu har tillgång till flygledningssystemet Tercas. Detta trafikledningssystem mångdubblar Aeroflots möjligheter att understödja stridsledningen av de militära flygstyrkorna. Aeroflot har skaffat sig denna resurs genom bulvaner i Sverige. Det svenska företaget Datasaab har olagligt försett Sovjet med teknologi och kunskaper av militär karaktär. L M Ericsson, som senare har köpt upp Datasaab, dömdes i april 1984 av en amerikansk domstol att betala 3.120.000 dollar (28 milj kr) för detta.

Företaget *Datasaab* har under sjuttitalet varit inblandat i en rad tvivelaktiga dataaffärer. Redan 1975 rapporterade *Contra* i en notis följande: "Den ungerska exiltidningen *Donau Bote* uppger att den tjeckiska hemliga polisen under täcknamnet 'Institutet för tillämpad matematisk datateknik' upprättat ett system för övervakning av all privat post mellan tjecker och personer i utlandet. Centret ligger i Prags förort Pankrac. Förutsättningen för systemet är de datamaskiner som inköpts i Sverige, USA och Västtyskland." Notisen hade rubriken "Datasaab hjälper förtryckarna i Öst", eftersom det var Datasaab som stod bakom leveransen.

En av de personer som kan bekräfta Datasaab's tvivelaktiga kontakter med Öst är Svante Hjertstrand, känd av *Contra's* äldre läsare som sann frihetsvän och utgivare av tidskriften *Argument för frihet och rätt*. Svante Hjertstrand, som är civilingenjör, arbetade vid Stansaab, Datasaab's föregångare, men sa upp sig redan i början på 1970-talet. Han hade noterat Stansaab's ökade handel med östblocket och de utvidgade

kontakterna med Sovjetunionen. Många av Stansaab's anställda kände sig övervakade. Och allt fler reagerade negativt på att det var fullt med ryssar på arbetsplatsen.

Datasaab har tidigare sålt licens och ritningar för dataterminaler av typen Alfaskop till Polen. Dessa terminaler har sedan levererats till Warszawa-paktens militära stridledningscentraler.

Under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet ändrade Datasaab namn och ägarförhållanden flera gånger. 9 januari 1978 bytte Stansaab namn till Datasaab och den

12 januari 1982 övertogs Datasaab av L M Ericsson. Den 9 mars 1982 blev Datasaab ett självständigt bolag i gen. för att återigen bli Ericsson den 15 november 1982. Idag utgör gamla Datasaab större delen av Ericsson Information Systems. För enkelhetens skull använder vi genomgående beteckningen Datasaab i den här artikeln.

Innan Datasaab övertogs av Ericsson var företaget halvstatligt. Det är därför ingen överdrift att påstå att svenska staten varit inblandad i datasmuggling.

Svenska tekniker fördes med bindlar för ögonen till sovjetiska militära radaranläggningar för att justera in teknologi som smugglats in genom förmedling av halvstatliga företaget Datasaab.

Elorg-Datasaab

Sovjetunionen och de östeuropeiska lydstaterna har åtskilliga bulvanföretag i Väst-europa. Dessa företag är dels täckmantlar för industrispionage och annat spionage, dels sysselsatta med olaglig export och import. Ett sådant företag är *Electronorgteknika V/O (Elorg)*. Elorg består av nio skilda företag som till större delen sysslar med inköp av teknologi. Huvudkontoret ligger i Moskva. Men en stor del av verksamheten sköts från Elorg-Data i Helsingfors. Förutom i Finland och i Sverige (Sundbyberg) har Elorg filialer i bl a Danmark, Norge, Belgien och Japan. I Nederländerna utvecklades Elorgs kontor 1977 sedan spioneri avslöjats och direktören utvisats.

Elorgs kontor i Sverige sköts av Datasaab i Sundbyberg. Därför är inte Elorgs namn välkänt i Sverige. Men det var Elorg som var Datasaabs kontraktspartner i Tercas-dramat och som i sin tur stod som ansvarig för leveranser åt den sovjetiska staten och det sovjetiskägda flygbolaget Aeroflot. I viss mån kan man säga att Datasaab handlat med sig själv p g r a den nära knytningen till Elorg. Det rör sig bl a om leveranser av embargobelagd datateknologi till Sovjetunionen.

Vice verkställande direktör vid Elorg i Moskva med Skandinavien som ansvarsområde heter Viktor Nikolajevitj Kedrov. Kedrov är hög KGB-officer och utvisades ur Storbritannien 1971 och ur Danmark 1975.

Tercas-systemet

Den 10 november 1977 gav det amerikanska handelsdepartementet Datasaab exportlicens nummer A266444. Licensen tillät Datasaab att exportera amerikansk tillverkade komponenter som skulle ingå i Tercas-systemet. Licens A266444 innehöll *tio specificerade restriktioner* som skulle begränsa systemets användning till enbart civil trafikflygövervakning.

Tercas-systemet är en kopia av det svenska ATCAS-systemet för trafikledning på Arlanda. ATCAS-systemet kan användas, och används, för militär flygtrafikledning. Det framgår bl a av Datasaabs egna broschyrer. Anläggningen på Arlanda är sammankopplad med svenska luftförsvarscentraler och utgör alltså en del av det militära luftförsvaret. Även stridsledningssystemet STRIL får trafikledningsinformation från Arlanda.

Vid civil flygtrafikledning används en *sekundärradar* för att spåra de civila flygplanen. Civila plan har en *transponder* som skickar ut signaler till radarn. Militära flygplan saknar transponder. För att ge militära flygplan trafikledning behövs en *primärradar*. ATCAS-systemet har en sådan primärradar-funktion. Enligt licens A266444 skulle Tercas-systemet inte förses med någon primärradar-

funktion.

Ryssarna gjorde under sjuttio-talet upprepade försök att ta fram en funktionsduglig primärradar. De lyckades aldrig med att utveckla en tillräckligt kvalificerad sådan. Alternativet blev att försä sig med teknologin från Väst, och Tercas-systemet blev svaret.

Extraktorenheten

På en råradarbild finns en ekosignal som skall överföras till en datacentral och visas på en skärmbild. Omvandlingen är en mycket komplicerad historia. För att undvika naturliga störningar måste man använda ett väl fungerande primärradarsystem. Vad som behövs är en *primärradarextraktorenhet*. *Extraktorn* skall extrahera — dvs välja bort — de signaler som inte är av intresse. Extraktorn monteras i anslutning till radarn. I strid mot licens A266444 smugglades bl a 24 *extraktorkretskort* ut ur Sverige. Extraktorkretskorten skickades med kurirpost via den sovjetiska ambassaden i Stockholm i april 1978. Anställda på Datasaab arbetade med att maskera extraktorkretskorten på sin "fritid" utanför arbetsplatsen. De 24 extraktorkretskorten samt bl a 10 st radarstationer med stor räckvidd och en rad övriga komponenter i Tercas-systemet tillverkades vid Datasaabs fabrik i Järfälla.

Svenska medhjälpare i Sovjet

Extraktorns uppgift är alltså att endast släppa fram det naturliga radarekott från ett föremål. För att detta skall fungera i praktiken räcker det inte med extraktorkretskorten. Extraktorn måste också trimmas på platsen innan den kan fungera tillfredsställande. De personer som hade tillverkat extraktorkretskorten och tidigare installerat extraktorkretskort i anslutning till ATCAS-systemet på Arlanda, OKC, m fl platser var idealiska för denna uppgift. Det blev också de som skulle göra jobbet. Svenska tekniker fördes, med bindlar för ögonen, till olika sovjetiska radarstationer för att installera och trimma extraktorenheter.

Idag kan Sovjet själv tillverka och använda Tercas-systemets delar och funktioner. Vid den statliga flygledarskolan i Sturup och vid fabriken i Järfälla utbildade Datasaab ungefär 200 instruktörer för flygtrafikledning. Dessa har i sin tur utbildat tusentals andra. Aeroflottekniker utbildades av svenska instruktörer i *digitaliserade primärradarfunktioner*, både i Sovjetunionen och i Sverige. Vidare har minst trettio ryssar utbildats i själva extraktortekniken. Tercas-systemet är nu installerat vid alla flygplatser av betydelse i hela Sovjetunionen.

L M Ericsson dömdes att betala 3.120.000 dollar i skadestånd till amerikanska staten. Det täcker endast kostnaden för de komponenter och de maskindelar som Datasaab köpt från amerikanska leverantörer som

sedan vidareexporterats till Sovjetunionen. Skadeståndet måste därför betraktas som lindrigt med tanke på de konsekvenser som Tercas-systemet medför i ett större militärt perspektiv.

Filip Lundberg

Inästa nummer kommer Contra att presentera ytterligare uppgifter om hur svenska företag backat upp sovjetisk teknologismuggling.

En del av materialet i artikeln har hämtats ur Dragan Jovius' bok "Sovjethotet mot Norden". Boken kan beställas från Contra för 110:- plus porto.

BESTÄLL HÄR!

Nyheter från Contra är denna gång dels Bertil Häggmans bok *Moskva och terrorist-internationalen*, dels Ulo Ignats bok *De oberoende fredsrörelserna i Östeuropa*.

Böckerna presenteras närmare på sidan 2 i detta nummer av Contra. På denna sida presenteras några Contra-böcker kortfattat. De kan beställas genom att beloppet (plus 6:- per beställning för porto) insätts på postgiro 85 95 89-4 (i Finland 1125 82-9, i Norge 1 99 82 77 och i Danmark 1 69 06 98). Eller på svenskt bankgiro 261-2638. Det går också bra att skicka in beställningen med en check ställd på Stiftelsen Contra eller att få böckerna levererade som postförskott. Skall vi skicka postförskott måste vi dock lägga på 13:- per beställning.

Angivna priser gäller även i norska kronor. Vid omräkning till finska mark, dra av 20% och till danska kronor, lägg på 25%. Leveranstiden är cirka två veckor.

Porto tillkommer till angivna priser

- ... Rune Andersson: Rättsstat i upplösning. Förord av Sven Stolpe. 39:-.
- ... John Barron och Anthony Paul: Terrorns Kambodja. 49:-.
- ... Petr Beckmann: Säkrast med kränkraft. 49:-.
- ... John Barron: KGB idag. 125:-.
- ... Vladimir Bukovskij: Moskva och fredsrörelsen. 44:-.
- ... Edmund Burke: Reflektioner om franska revolutionen. Förord av Gunnar Heckscher. 79:-.
- ... Mogens Carlsson: Jag var fånge i Sovjet. 49:-.
- ... Winston S. Churchill: Till Västs försvar. 69:-.
- ... Hans Graf Huyn: Uppmarschen. 69:-.

Ytterligare produkter på sid. 10

Intervju med UNITA-ledaren Jonas Savimbi:

Vi tror på fri företagsamhet

I höstas presenterade Contra ett reportage från Jack Wheelers besök i Angola. Till detta nummer har vi sparat intervjun med UNITA-ledaren Jonas Savimbi. Han uttalar sig för Väst och fri företagsamhet. Men än saknas den fria företagsamheten i det befriade Angola.

Varifrån kommer Era pengar?

— Även om biståndet från våra arabiska och kinesiska vänner har upphört, så är det ungefär sex afrikanska länder som hjälper oss med icke-militärt stöd som exempelvis läkemedel. Vi har tillräckligt med vapen, ammunition och lastbilar så att det räcker, och vi skaffar oss hela tiden mer. Sydafrika tillhandahåller allt bränsle till generatorer och motorer som vi behöver gratis, och man låter oss ta emot stöd från andra afrikanska länder genom Namibia. Förra året sålde vi timmer för fem miljoner dollar till Sydafrika, vilket gjorde det möjligt för oss att köpa kläder och livsmedel. Dessutom börjar en del europeiska affärsmän att göra affärer med oss, på mycket fördelaktiga villkor, eftersom de inser att vi kommer att segra.

Jag kanske borde tillägga att det inte finns ett enda land i det svarta Afrika som inte handlar med Sydafrika. Även om många försöker dölja det, så gör vi det inte; vi har inget att dölja eller att be om ursäkt för.

Varifrån kommer pengarna

Varifrån får Angolas regering pengar till att betala kubanerna — ekonomin är ju undermålig. Är det Sovjet som står för kostnaderna?

— Nej — USA gör det. MPLA måste betala 100 dollar per dag för varje kuban. Det är ersättning till Castro för kubanernas kostnader — livsmedel, förläggningar osv kostar extra. Åttio procent av Luanda-regeringens intäkter från utländsk valuta kommer från Gulf Oil, det är över en miljard dollar per år. Det är Gulf som utvinnet olja i Cabinda-provinsen. I själva verket betalar Gulf hundratals miljoner dollar till Fidel Castros legosoldater varje år för att stödja den kommunistiska regeringen mot de anti-

kommunistiska upprorsmännen som kämpar för att upprätta en demokrati för fri företagsamhet i Angola. Varje gång Du köper bensin till Din bil från Gulf går en del av pengarna till Castro. Det är vad man brukar kalla Kafka-lik.*

Det är omöjligt att kontrollera påståendet att Gulf direkt försör Luanda-regeringen med 80 procent av valuta-intäkterna — en summa som skulle betyda åtminstone 800 miljoner dollar. Varken Gulf eller regeringen i Luanda offentliggör några ekonomiska uppgifter. Västerländska analytiker hävdar att mellan 80 och 90 procent av Luandas valuta-intäkter härrör från oljan i Cabinda, och Gulfs koncessioner uppskattas motsvara ungefär 80 procent av produktionen i Cabinda. Enligt avtalet betalar Gulf regeringen i Luanda royalty, skatt och andra avgifter för oljan i Cabinda — ett belopp som uppgår till hundratals miljoner dollar. Som svar på Savimbis påstående om en "Kafka-lik" situation hävdar emellertid John Sassi, Gulfs informationschef för internationell politik, att Gulf inte kan avstå från att betala till någon regering med vilken Gulf har avtal. "Det är utanför bolagets möjligheter eller ansvar att styra de medel som betalas till regeringarna i de länder där olja utvinns", enligt Sassi. "Våra kommersiella mellanhavanden med en regering betyder på inget sätt att vi stöder det regeringen företar sig", säger Sassi.

Ja till kapitalism

Vad tycker Du om socialism och kapitalism?

*Svenska Gulf ägs sedan något år tillbaka inte längre av Gulf Oil i USA utan av Kuwait Petroleum. Konsekvenserna av detta har inte låtit vänta på sig. Gulf har ökat sin marknadsandel kraftigt, till en del beroende på att bli a Contra-redaktionens bojkott av Gulf har upphört.

— För det första är rysk socialism bara export av fattigdom. Den marxistiska ekonomiska modellen har misslyckats varhelst den har använts. Det är viktigt för alla att ha personliga incitament, att vara fria att tjäna pengar och ordna sitt eget liv, att känna att man är produktiv och att man inte får något utan att erbjuda något i gengäld.

Staten bör å andra sidan vara domare, som en trafikpolis som styr trafiken där var och en kör sin egen bil. Staten har en del i större företag som olja eller diamanter, så att den får pengar att låna ut till småföretagen. Staten måste också fastställa de grundläggande ekonomiska prioriteringarna. Vi måste exempelvis utveckla landsbygden innan städerna — inte tvärtom, vilket har visat sig bli en katastrof i Tredje världen. MPLA vill ha ett stadsproletariat och tunga industrier, som inte är konkurrenskraftiga på världsmarknaden. Vi borde istället ha många decentraliserade små industrier och vi borde uppmuntra småföretagsamheten. (En del läsare kanske gläder sig över att jag till Savimbi överlämnade mitt exemplar av Milton och Rose Friedmans bok *Frihet att välja*).

Namibia

Hur skulle en UNITA-seger ändra den politiska situationen i södra Afrika?

— Dramatiskt. Namibia t ex. Vi rör oss nu i riktning mot en situation à la Mellersta östern. Sydafrika spelar Israels roll och SWAPO PLO:s. Men med en UNITA-seger skulle SWAPO inte längre ha en tillflyktsort i Angola eller någon annan stans. De skulle tvingas överge guerillakriget och ansluta sig till den demokratiska processen i Namibia. En lösning för Namibia kräver först en lösning i Angola. För när kubanerna och SWAPO har försvunnit från Angola kommer Sydafrika inte längre att ha några svepskäl.

När artikeln skrevs hade Sydafrika börjat dra tillbaka sina trupper från sydvästra Angola. Där hade de bekämpat guerillan från SWAPO. Sydafrikas tillbakadragande ses dels som ett försök att trappa ned en dyrbar militär insats som inte är populär hemma och som ett förspel till ytterligare förhandlingar om Namibia.

Namibia är en tidigare tysk koloni som

Sydafrika ockuperade efter Första världskriget enligt ett mandat från Nationernas förbund. Förenta Nationerna drog tillbaka det mandatet 1966, men Sydafrika har vägrat att dra sig tillbaka.

I förhandlingarna om Namibia har Sydafrika vägrat att dra sig tillbaka och tillåta fria val om inte kubanerna lämnar Angola. Sydafrika fruktar att kubanerna skulle ordna ett kubanskt maktövertagande i ett fritt Namibia, genom det marxistiska SWAPO, och man vill inte ha en marxistisk stat vid sina gränser.

Angolas MPLA-regering hävdar emellertid att man inte kommer att skicka hem de kubanska trupperna om inte Sydafrika drar sig tillbaka från Namibia, eftersom man fruktar att Angola utan kubanskt militärt stöd skulle vara utlämnat åt Sydafrika. En del oberoende observatörer hävdar att Angola egentligen fruktar att landet utan kubanskt stöd skulle falla i UNITA:s händer.

För UNITA gäller å andra sidan frågan vad som skulle hända om den namibiska frågan löstes. Med tanke på UNITA:s beroende av Sydafrika för drivmedel och vapen skulle organisationens framtid vara osäker utan sydafrikanskt stöd. Och den amerikanska regeringen har antytt att om Angola utvisar kubanerna, så kommer man att erkänna MPLA, ett erbjudande som dessutom antyder möjligheten till amerikansk u-hjälp.

UNITA-seger stoppar Sovjet

— Vi är övertygade om att en UNITA-seger i Angola kommer att leda till ett slut för den sovjetiska expansionen i Afrika, och istället inleda dess tillbakagång. Vi menar exempelvis att den sovjetstötta regimen under Samora Machel i Mozambique inte skulle bli långlivad och att det sovjetiska inflytandet i

Jonas Savimbi, UNITA:s ledare, här efter befrielsen av sin egen hemstad Munango. Är en varm anhängare av fri företagsamhet. En väg att hindra sovjetisk frammarsch i Afrika, menar han.

världsdelen skulle minska.

Vad Sydafrika beträffar så tar vi naturligtvis bestämt avstånd från apartheid. Men vi inser att den politiken grundas på fruktan. Demokratin och de mänskliga rättigheterna har haft en tragisk och tveklaktig historia i det svarta Afrika. Ett demokratiskt Angola för fri företagsamhet kommer att hjälpa till att lätta de negativa erfarenheterna. Vi vill utveckla de diplomatiska förbindelserna med Sydafrika och finna en kristlig lösning på problemen. Vi vill finna en konstruktiv situation, inte en konfrontation. Apartheid kommer att avskaffas av Sydafrikas yngre generation — och inte genom ett guerillakrig med sovjetiskt stöd.

Varför stödjer inte Väst UNITA helhjärtat i dess kamp mot den sovjetiska imperialis-

men?

— Varför ordnas omfattande demonstrationer i Västeuropa mot amerikanska robotar som riktas mot Sovjet och inte mot sovjetiska robotar som riktas mot Västeuropa? Det är en skam. Jag tror att det är Tredje världen som måste ge Väst modet att stå upp emot Sovjet och stå upp för sina egna ideal. Inte tvärtom. Att tillhandahålla ett botemedel mot det som Solzjenitsyn kallar den västerländska sjukan. Det är därför som vi säger att UNITA är nyckeln till Angola, Angola är nyckeln till Afrika och Afrika är nyckeln till Väst.

Reprinted, with permission, from the April 1984 issue of REASON. Copyright 1984 by the Reason Foundation. Box 40105, Santa Barbara, CA 93103, USA.

Finlands svåra stund

För 45 år sedan kämpade Finland för sin frihet. Svenska frivilliga stödde kampen mot de sovjetiska angräparna.

"De stupades dag" den 20 maj, är den dag da Finlands folk i tacksambet minns de tappra män som med vapen i hand gav sina liv för fosterlandet.

1984 avtäcktes på Sandudd i Helsingfors, där hjältegravarna och korset över fallna finska soldater finns, en minnessten med namnen på 116 stupade rikssvenskar.

Under två krig mot Sovjetunionen kämpade 10.000 frivilliga svenskar under de finska fanorna. "Finlands sak är vår" löd parollerna under dessa svåra år.

Kriget bröt ut den 30 november 1939, da

ryssarna utan krigsförklaring bombade Helsingfors och Åbo och samtidigt gick till angrepp på Karelska näset. Trots den ryska överlägsenheten, kunde det finska försvaret under förvintern slå tillbaka fienden.

Men den ryska övermakten var för stor. I mars månad 1940 tvingades Finland acceptera Sovjets fredsvillkor, som innebar att Finland avträdde Karelska näset, västra och norra Ladogastranden, en rad öar i Finska viken och medgav utarrenderandet av Hangö på 30 år.

Under detta korta krig uppgick de finska förlusterna till över 23.000 män i stupade och 50.000 sårade. De ryska förlusterna uppskattades till minst 200.000 män i döda och sårade.

Efter fredens undertecknande i Moskva

sökte den finska regeringen upprätthålla vänskapliga förbindelser med sitt östra grannland, men Sovjet kom ständigt med nya, ökade krav på Finland. Framför allt gällde det ekonomiska krav.

Det politiska läget försämrades och blev i längden obaljbart. I fruktan för ett nytt ryskt angrepp, vände sig Finland till Tyskland och sökte hjälp. De två staterna ingick en politisk allians, som garanterade Finland militärt stöd mot rysk aggression.

När kriget bröt ut i juni 1941 drogs Finland mer eller mindre motvilligt in i krigshandlingarna.

Efter hårda strider mot numerärt överlägsna ryska styrkor, lyckades finnarna återerövra de till Sovjet avträdna områdena. Men krigs-

Forts på nästa sida

(Forts från föregående sida)

lyckan vände. Ryssarna erhöi stora förstärkningar och en offensiv inleddes understödd av pansar och flyg. Trots tappert motstånd tvingades finnarna uppge Karelska näset och situationen försämrades radikalt. Stilleståndsförhandlingar inleddes i Moskva den 19 september 1944. För Finlands del var kriget över.

Freden blev omänskligt hård och brutal för Finland. 1940 års gränser återställdes. Karelen blev ryskt. Petsamo övergick i ryska händer. Över Viborg vajade den sovjetiska flaggan. Karelska näset och öar i Finska viken införlivades med Sovjet. Finland tvingades överlämna Porkkala, som arrenderades av ryssarna på 50 år (som en försöningsgest återlämnades Porkkala 1956). Krigsskadeståndet blev enormt och det finska folket upplevde ären efter kriget en period

av försakelser, nöd och slavarbete.

Den rikssvenska, frivilliga hjälpen till Finland 1939-44 var en länk i kedjan av historiska band mellan två broderfolk. Under vinterkriget uppgick antalet frivilliga svenskar till 8,300 man vartill kom ytterligare ca 3,500 vilka anmält sig som frivilliga men inte hunnit passera gränsen vid Tornea förrän freden undertecknats den 13 mars 1940.

Under fortsättningskriget fanns sommaren och hösten 1941 en frivilligbataljon förlagd på Hangöfronten och i början av 1942 fram till vapenstilleståndet 1944 ett rikssvenskt frivilligkompani. Bägge förbanden reducerades starkt genom förluster i döda och sårade.

De frivilliga svenskarna kom från alla delar av Sverige och tillhörde skilda sociala grupper. Tillsammans kämpade arbetare, bönder, studenter, reservofficerare och ungdomar sida vid sida med sina finska vapen-

bröder mot de ryska inkräktarna. Ett stort antal officerare begärde avsked från svenska armén och ställde sig i spetsen för de svenska styrkorna.

Finlands överbefälhavare, fältmarskalk Mannerheim uttryckte sin uppskattning i en arméorder, där de svenska soldaterna hedrades för visat mod och tapperhet. På minnesstenen, där de stupade svenskarnas namn är inristat, läser man:

För Nordens frihet och Sveriges ära fallna rikssvenskar frivilliga 41-44. De blevo kvar efter striden. Ingen vigde dem till gravens vila. Här välsignar vi deras minne. Må denna sten förbli ett vittnesbörd om banden mellan Sverige och Finland.

Björn Arrhén

BREV TILL CONTRA

Vi fällde regeringen!

Recensenten av vår bok *Vi fällde regeringen del 2* har bara fattat halva poängen med vår agitationsskrift.

Vi vill självfallet peka på massmedias svek i den politiska debatten under den borgerliga regeringsperioden. Vi kan inte tro att landets journalister var så dumma att de inte såg att borgarna förde en arbetarvänlig politik, medan Palme och gänget jobbade i motsatt riktning. Eftersom allting är relativt också i politiken måste väljarna ha något att jämföra med och det har man nu fått när man ser hur utvecklingen blivit efter 1982.

Men journalister och väljare är inte samma sak. Lika lite som läkaren och patienten är samma sak. Patienten upptäcker om hon blir friskare eller sjukare, men kan inte i förväg avgöra vilken läkare som är den bästa för henne. Detta kan emellertid läkarkåren vanligtvis avgöra. En läkarkår och en journalistkår som skickar ut falska signaler till allmänheten kan således jämföras. Att påstå och påvisa detta är den ena poängen.

Den andra poängen med vår bok, som skrevs hösten 1983, är att det var framförallt två saker som avgjorde det borgerliga misslyckandet och Palme var intensivt inblandad i båda. Ja, han lurade helt enkelt Fälldin och Bohman med Ullstens hjälp.

Den stora fadäsen var regeringskiftet 1978, där Gio och jag satt med unik information om vad Palme och Ullsten hade gjort upp och med lätthet kunde visa vad Ullsten och Palme tänkte göra. Trots att vi i månader varnade Bohman och han kunde under tiden jämföra våra förutsägelser med den faktiska

utvecklingen, så gick han som en blind mus i fällan.

Bohman har ju också nyligen (Expressen 21 november 1984), vilket recensenten av vår bok inte kunde veta, erkänt att han inte klarade av de politiska intrigmakarna Ullsten och Palme. Vi erkänner att det kunde ha varit svårt att tro att Ullsten spelade under täcket med Palme, en sak som Ullsten nu har erkänt i en bok som folkpartiet givit ut nyligen, men vi menar ändå att får man så kvalificerad information som den vi gav Bohman 1978 så är det oförläppligt att handla så som Bohman gjorde. Ullsten föll sedan på eget grepp. Allt står i vår bok! Hade inte den framgångsrika borgerliga regeringen fallit 1978 så hade den inte heller fallit 1981. Dessutom hade man vunnit valet 1982 och Sverige hade idag varit ett land på bättringsvägen, politiskt och ekonomiskt. Nu är demokratin i fara.

Att Fälldin den underbara natten 1981 också han gjorde en dumhet (som dock Bohman kunde avvärja) visar just den politiska omognad som praktiskt taget alla borgerliga politiker var behäftade med. Bara ett fåtal regeringsledamöter var kapabla att hantera fintaren Palme. Tänk om Erlander haft en så obederlig opposition. Utvecklingen har redan visat att den bok vi skrivit är en sann beskrivning av det senaste decenniets historia.

Den visar också att det kunde gått mycket bra för borgarna. Hade inte Palme varit hade Bohman och Fälldin gjort mycket gott för Sverige.

Alf Enerström

(Beställningsregler m m på s 7)

- ... Bertil Häggman: Moskva och terrorist-internationalen. 79:-.
- ... Bertil Häggman och Jon Skard: Så arbetar kommunistpartierna. 49:-.
- ... Axel Iveroth: Det goda samhället. 29:-.
- ... Ulo Ignats: De oberoende fredsörelserna i Östeuropa. 44:-.
- ... Dragan Jovius: Sovjethotet mot Norden. 110:-.
- ... Paul Karlsson: Dömd på förhand. 69:-.
- ... Andres Küng: Vindens barn. 99:-.
- ... Simon Leys: Kinesiska skuggbilder. 49:-.
- ... Richard Nixon: Det verkliga kriget. 69:-.
- ... Einar Sanden: Eva — agent för KGB. 49:-.
- ... Alexander Solzjenitsyn: Västerlandets misstag. 39:-.
- ... Wolfgang Strauß: Uppror i Öst. 29:-.

Vykort

- ... Palme på skäret. 5st. 15:-.

Bildekal

- ... Sverige fritt från socialism. 10:-.

Contra

- ... Äldre nummer av Contra, per styck 9:-. (Se även annonsen på s 15!)

Contra, Box 6082, 102 32 Stockholm.

.....
Namn

.....
Adress

.....
Ortsadress

SVERIGE-NYTT

Contras notisavdelning innehåller sammanfattningar och kommentarer till händelser i världen. De källor som refereras är inte direkt citerade, utan texten är Contras sammanfattningar av originalkällan, försvitt inte annat markerats med citationstecken.

Varning för Emmaus

Med det för många religiöst intresserade positiva namnet Emmaus drivs på olika håll i landet klädinsamlingar. Insamlingarna drivs av lokala föreningar. Insamlingen är kommunistiskt kontrollerad och kläderna — eller intäkterna när kläderna säljs — hamnar hos olika kommunistiska organisationer runt om i u-länderna. Det kan tilläggas att SIDA bidrar med en del av Emmaus' fraktkostnader.

Bland mottagare av stöd från Emmaus kan nämnas ANC i Sydafrika, SWAPO i Namibia, PFLO i Oman.

Flertalet Contra-läsare är naturligtvis generösa och vill göra en insats för människor i nöd. Det finns dock anledning att vara uppmärksam på vart insamlade resurser går. En varning för Emmaus. Ge kläderna till någon annan insamling, så kommer de till rätt användning!

Byråkrater

En av Contras frivilliga medarbetare anmälde i början av oktober till Försäkringskassan att han dragit ner sin arbetstid och sin lön till hälften. Istället skulle han ägna halvtiden åt en egen rörelse. Efter en dryg månad kom en blankett med 12 frågor, varav 10 inte hade den minsta betydelse för Försäkringskassans beslut om sjukpenning. Exempelvis frågades hur många anställda som fanns i rörelsen, vilket arbete som utfördes där och vilken lön som skulle betalts om någon anställd skött ägarens uppgifter. Vår medarbetare vägrade att svara på frågorna och fick vid telefonkontakt med kassan veta att man egentligen inte alls behövde ha svar på frågorna. Men man ställde frågorna ändå.

Kontakten togs i början av november. I slutet av januari kom reaktionen från Försäkringskassan. Samma dag droppade det ner tre brev med tre olika besked om sjukpenning — alla gällande från samma dag, flera veckor innan breven kom. Ny kontakt med Försäkringskassan, som berättade att beslutet om nedsättning av inkomsten av tjänst fattats en dag, beslutet om införande av inkomst av rörelse fattats en annan dag och att höjningen av basbeloppet vid årsskiftet dessutom förorsakade ytterligare ett meddelande. De tre beskederna skulle alltså uppfattas som tre på varandra följande besked om ändringar, alla utfärdade samma dag!

Fler byråkrater

En kvinna ansökte nyligen om jobb på SIDA. Hon hade på vederbörligt sätt fyllt i alla oändliga blanketter och bifogat långa rader av betygsskrifter osv. Hon hade emellertid svårt att hinna inom den utsatta ansökningstiden och lämnade därför personligen in ansökan i receptionen på SIDA i Stockholm. Efter någon vecka kom handlingarna tillbaka. De hade kommit in för sent. Från receptionen hade de gått med internposten till anställningskontoret, och därmed inte nått fram inom den utsatta ansökningstiden!

Det var ungefär sju månader kvar tills den utlysta befattningen skulle tillrättas, och man uppskattade att fyra-fem av dessa skulle gå åt till granskningen av de sökande. Trots detta underkändes ansökan för att den p g r a verkets egen internpost kom ett par timmar för sent fram till handläggaren.

Sverige i FN

Den amerikanska organisationen *Heritage Foundation* har analyserat hur nära olika länder följt USA i omröstningarna i FN. Analyserna gjordes rörande generalförsamlingen hösten 1983.

Det vore naturligt om Sverige låg nära USA i flertalet frågor. Bägge länderna är västerländska demokratier som slår vakt om mänskliga fri- och rättigheter. En viss skillnad är dock helt naturlig, och att den för Sverige skulle vara något större än för övriga demokratier kan också försvaras med vår neutralitetspolitik.

Men Sverige står mycket långt från USA

i FN. Israel och USA var överens i över 93% av omröstningarna, USA och Storbritannien i över 84 % och USA och Västtyskland i 82% av omröstningarna. Även länder som traditionellt stått långt från USA som Nederländerna och Frankrike nådde höga siffror (66,3 resp 67,6%). Våra västra grannländer hade 60,4% (Norge) respektive 51,5% (Danmark), men Danmark är ju också beryktat inom NATO som en sällsynt opolitlig allierad.

Sverige nådde bara upp till 42,9%, obetydligt över vart av Sovjet hårt pressade grannland i öster (38,8%).

Naturligtvis kan det inte vara något ideal att rösta identiskt med USA, hade vi haft möjligheten att själva göra analysen skulle vi ha jämfört Sveriges röstning med samtliga andra länders. Men den svenska röstningens kraftiga avvikelse från vad som är brukligt i andra demokratiska stater bör vara ett memento.

Sossar på rätt väg

I det tysta händer saker i politiken där socialdemokratiska statsråd faktiskt går i bräschen för mer marknadsekonomi. Vi pekar med glädje på två aktuella frågor:

För det första behandlas nu ett förslag till ny lag om försäkringsrörelse. Tillstånd att driva försäkringsrörelse skall enligt den nya lagen ges om inte den planerade rörelsen bedöms oförenlig med en sund utveckling av försäkringsväsendet. Det kan låta luddigt, men innebär att grundprincipen blir att nya försäkringsbolag skall tillåtas, om det inte finns något som talar emot. Idag är det tvärtom. Nya försäkringsbolag får tillstånd bara om det finns "behov" av fler försäkringsbolag på marknaden. Och av någon anledning tycker de redan etablerade konkurrenterna aldrig att det behövs fler bolag, och de etablerade konkurrenterna utgör

den vedertagna sakkunskapen som får yttra sig i remiss till regeringen. Det var efter ett sådant förfarande som Volvo nekades tillstånd att utvidga sitt vagnskadeförsäkringsbolag Volvia till att även ge trafikförsäkringar. Vi har tidigare berättat om den saken (Contra nr 5 1984). Ansvarig för det förslag som skall hindra en upprepning av Volvo-beslutet är justitieministern.

För det andra har kommunikationsministern sagt ifrån att det skall bli konkurrens i luften. Småbolag skall få tillstånd att konkurrera med SAS, Linjeflyg och Swedair. Idag har dessa tre bolag (som har till stor del gemensamma ägare, med staten som tung part) förtur. Konkurrens är inte att tänka på. Det förekommer t o m att småbolag vägras att flyga på linjer som de stora bolagen inte är intresserade av, när de stora bolagen säger att det inte bör förekomma trafik. Men nu har alltså kommunikationsministern utlovat bättring.

Sossar blir företagare

Den nystartade tidningen *Initiativ*, som riktar sig till småföretagare, berättar om problem som tidningen hade att rekrytera personal. Tidningen letade efter en redigerare, kort tid efter Stockholms-Tidningens konkurs. Med så många arbetslösa journalister borde det väl vara en smal sak att rekrytera en redigerare. *Initiativ*s redaktör tog kontakt med journalistklubbens ordförande på "Stocken". Nog fanns det väl någon lämplig person att rekrytera bland medlemmarna?

Så visade sig inte alls vara fallet. De uppsagda journalisterna tänkte nästan alla starta eget! Fotograferna startade en bildbyrå och journalisterna ett serviceföretag. De inbitna socialdemokraterna på Stockholms-Tidningen ville inte alls bli anställda av någon. De ville driva sina alldeles egna företag. En ganska anmärkningsvärd utveckling inom ett parti där varje skomakare och tobakshandlare kallades utslagare och kapitalist för bara tio år sedan.

Vådan av att inte kunna personnumret

Kvällsposten i Malmö berättar om en 80-årig man som blev hastigt sjuk. Lyckligtvis var dottern hos sin far och kunde larma ambulansen. Men dottern kunde inte pappans personnummer. Och då är det inte så lätt att få en ambulans. Det tog tre kvart innan man klarat av personnummerbyråkratin och fått en ambulans till den sjuke mannen.

Kommunala olagligheter

Kommunerna får enligt kommunallagen inte ägna sig åt att stödja enskilda företag. Det finns mycket goda skäl för den bestämmelsen — kommunala subventioner skulle annars riskera att förrycka konkurrensen

mellan företag i olika kommuner och därtill underminera kommunernas ekonomi.

När kommunerna överskrider sina befogenheter kan besluten överklagas. Det har skett i Falköping, där kommunen gått in i lager- och speditjonsföretaget Seand Point. Kammarrätten har fastslagit att stödet är olagligt.

När företaget gått dåligt och behövt ytterligare medel har beslut fattats om nytt stöd — denna gång 14 milj kr — i strid mot det tidigare domstolsutslaget. En ny process mot kommunen är på gång.

(Göteborgs-Posten)

"Fascism"

Svensk fackföreningsrörelse brukar hålla politiska extremister och aktiva i de borgerliga partierna kort. Det första gör att det knappast finns någon risk för en Arthur Scargill i Sverige.

Det finns dock en person som nått ansvarig position inom ett fackförbund med åsikter som bör få håret att resa sig på miljontals LO-medlemmar. Det är Broe Perjus, redaktör för Livsmedelsarbetarförbundets tidning *Mål och medel*. Nu har Perjus lyckats få ut en skrift med titeln *Vapen och välfärd på ABF*. I den hittar man inte bara påståendet att 1% av befolkningen i USA skulle ha "något inflytande" jämfört med 1,5% i Sovjet! USA beskrivs också som "fascism med vänligt ansikte".

ABF skulle säkert göra en bättre insats i form av en politisk grundkurs på lägstadienivå för herr Perjus än att ge ut hans skrifter.

Privat alternativ

Det är inte bara på sjukvårdsområdet det finns goda skäl att överväga privata alternativ till den kommunala verksamheten. Det gäller också på socialvårdsområdet. En studie vid Göteborgs universitet (som nu är några år gammal), visar att behandlingen vid Lewi Pethrus-stiftelsen är klart överlägsen den vid Lillhagens sjukhus (i Göteborg). Det kan tilläggas att de totala kostnaderna för varje missbrukare är högre på Lillhagen.

Biskopen som gillar vpk

Biskop Stendahl medgav på ett möte att han i mycket hade gemensamma åsikter med vpk.

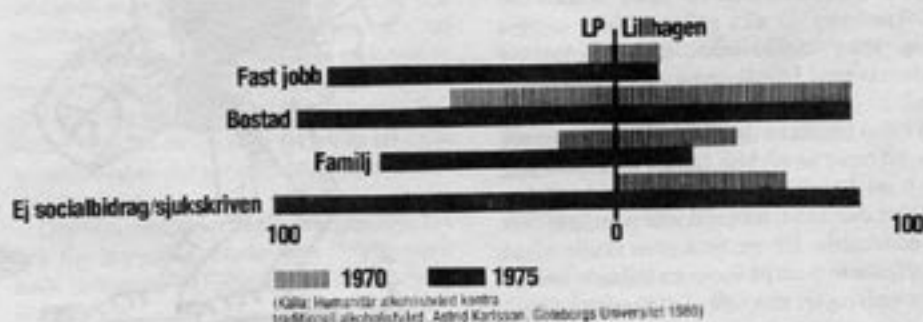
Krister Stendahl, den nye biskopen i Stockholm, har skapat rubriker bl a genom att påstå att det är synd att fly från skatteutplundringen i Sverige.

I mitten av januari uppträdde biskopen på ett möte i Stockholm arrangerat av den socialdemokratiska pensionärsorganisationen PRO. En av åhörarna frågade varför det var så att biskopen i sex av frågeställaren beskrivna frågor ställt sig bakom vpk:s åsikter. Stendahl försäkrade att det var "rena tillfälligheten" att han hade samma åsikter som vpk i de frågor som frågeställaren nämnt, och att han mycket väl kunde tänka sig att ha gemensam åsikt med moderaterna i någon annan fråga. Han klarade dock, på en följdfråga, inte av att ange ett enda exempel på en sådan fråga.

Tillrättaliggande

Genom ett redigeringsfel i förra numret gavs intrycket att artikeln *Välfärdsstaten som gick under* skulle ha en fortsättning, som inte fanns på angiven sida. Istället för att avsluta artikeln med en fortsättningshänvisning skulle artikelörfattarens namn, Sven Rydenfelt, ha varit med. Vi beklagar misstaget.

Jämförelse LP-stiftelsen — Lillhagens sjukhus
38 personer i vardera vårdformen 1970—75

UTLANDS-NYTT

Bulgariska falsarier

Vi har tidigare i *Contra* berättat om hur Bulgarien är inblandat i både vapen- och narkotikasmuggling (se nr 5 1984). Landets roll i attentatet mot påven Johannes Paulus II torde vara allmänt bekant. Nu berättar *Financial Times* om ytterligare tivelaktigheter med bulgarisk koppling.

I den italienska hamnen Ancona upptäcktes i december 1984 2.400 lådor bulgarisk-tillverkad whisky med Johnnie Walker-etiketter. Det finns belegg för att det statsägda bulgariska företaget Depred varit inblandad i whisky-förfalskningarna. Whiskyn var uppenbarligen på väg till Afrika. Tidigare har britterna protesterat mot 22.500 lådor bulgarisk whisky som skall ha transporterats via Italien till Afrika, dock utan att få svar från Bulgarien.

Den bulgariska whiskyn är av undermålig kvalitet, vilket gör skadan än större för de skotska företagen. Deras produkter får lätt dåligt rykte.

Bolivia

har förvandlats från ett skräckexempel till något av ett favoritland i den europeiska vänsterns ögon. President Hernan Siles Zuazo är starkt vänsterorienterad och låter sig dessutom styras av de starka bolivianska fackföreningarna. Även i ett av världens fattigaste länder går det att försämr situationen för gemene man med en dos socialism.

Inflationen i Bolivia har nått en nivå på mellan 1.500 och 2.000 procent per år. En av de senaste devalveringarna av peson var på 77%. På den svarta marknaden växlas 20.000 pesos mot en dollar. Och lönerna höjdes senast med 750% (bara halva inflationstakten!) Exporten 1984 var nära 3 miljarder kronor mindre än 1978.

De statliga företagen får gå med astronomiska förluster och ägnar sig åt sysselsättningsterapi istället för åt rationell produktion.

Svälten i Etiopien

är skapad av människan, inte av torkan. Den kommunistiska regimen under Mengistu Haile Mariam har sedan slutet av 1970-talet strävat efter att kollektivisera jordbruket. Jordbruksproduktionen minskade med 5% om året redan innan torkan.

De få effektiva kaffe- och bomullsplantagerna beslagtogs av regimen och delades ut i stycken på några få hektar utan något stöd till de nya brukarna. Samtidigt inrättades stora statsjordbruk och kollektivjordbruk. Målsättningen är att hälften av jordbruksbefolkningen skall verka på stats- eller kollek-

tivjordbruk. Än har man dock inte kommit dit.

Beskattningen av jordbruksproduktionen, särskilt kaffe, är så hård att bönderna inte bryr sig om att producera annat än för egna behov. Den mark som finns misshushållas det alltså med å det grövsta.

För den som närmare granskat socialistisk jordbrukspolitik i andra länder är den etiopiska varianten dock knappast något att förvånas över.

När skall allmänheten få klart för sig att socialismen som system är ett brott mot mänskligheten?

Nej till skatt på social samvaro!

Den norske stortingsledamoten Fridtjof Frank Gundersen förde Fremskrittspartiets talan när Stortinget behandlade förslag till höjd ölskatt. Gundersen hade tänkt igenom saken noga och frågade bl a: "Varför skattebelägga en social samvaroform som har långa traditioner i europeisk stadskultur, varför föra en avgifts- och tillståndspolitik som innebär att den form av social samvaro som restaurangerna erbjuder blir ett privilegium för människor med gott om pengar eller de som prioriterar alkoholen högt?" Han fortsatte: "Det är för mig helt obegripligt att i ex film, teater och konserter skall vara subventionerade medan restaurangbesök blir skattebelagda. Medan besök på bio, teater och konsert bara ökar känslan av passiv ensamhet är atmosfären på restauranger och pubar nästan helt inriktad på social kontakt, utlevelse och aktivitet."

Välklädd för billig penning

Samme stortingsledamot, Fridtjof Frank Gundersen, deltog också i Stortingsdebatten om socialbudgeten. Han menade att det var väsentligt att människor kände ansvar för sig själva och sin familj och bara i yttersta nödfall förlitade sig på hjälp från det allmänna. Han pekade på att det i många fall skulle vara möjligt att sänka levnadskostnaderna för dem som nu fick socialbidrag och berättade för Stortingets ledamöter att klädseln han hade i talarstolen (kostym, skor och skjorta) var köpta på en loppmarknad för sammanlagt 55 kronor.

Valen i Nicaragua

De flesta *Contra*-läsarna är säkert väl medvetna om att de s k valen i Nicaragua i november 1984 var långtifrån fria. De ledande oppositionspartierna välgrade ju också att ställa upp. För att ge ett åskådligt exempel

på hur "demokratin" i Nicaragua fungerar skall vi berätta att den enda tillåtna TV-kanalen skulle öppna sina sändningar även för oppositionen. TV-kanalen har under många års tid varit en propagandasändare för sandinisterna. Det fortsatte i samma stil med flera timmars sandinistpropaganda varje dag. Oppositionen skulle för att balansera detta tilldelas nittio sekunders sändningstid – för samtliga partier att dela på under hela valkampanjen.

Presskonferens i Moskva

När Stalins dotter Svetlana återvände till Sovjet slog de sovjetiska propagandaorganen på stora trumman. Men det skulle snart märkas vart Svetlana åkt. Det ordnades en presskonferens. Bara utvalda utländska journalister fick vara med. De fick ställa sammanlagt fem i förväg godkända frågor. De hotades dessutom med repressalier om de någonsin försökte kontakta Svetlana igen. *(The Economist, London)*

Den bistra sanningen

Det är bara ett fåtal länder som efter att ha upplevt en marxistisk regim har förunnats fria val. Ett av de få exemplen är Grenada, den lilla ön i Västindien där Maurice Bishops marxistiska parti grep makten genom en kupp. USA och ett antal av Grenadas grannländer befriade som bekant ön 1983.

Nu har läget stabiliserats och fria val ordnats. Resultatet: Det gamla regeringspartiet, som nu kallade sig Maurice Bishop Patriotic Movement, fick fem procent av rösterna. Några års socialism var nog för att erfarenheten skulle tala sitt tydliga språk vid valurnorna.

Sovjetiska robotar

I slutet av 1970-talet började Sovjet placera ut sin fjärde generation med interkontinentala robotar. F n har Sovjet 308 SS-18, med vardera 10 stridsspetsar, 360 SS-19 med sex stridsspetsar och 150 SS-17 med fyra stridsspetsar. Det är fråga om sammanlagt 818 interkontinentala robotar som placerats i moderna robotsilos, hälften byggda under de senaste fem åren.

Utöver de moderna robotarna har Sovjet 520 robotar av den äldre modellen SS-11 och 60 stycken SS-13. Därtill kommer de mobila SS-16 och SS-20.

Experter i Väst räknar med att Sovjet kommer att påbörja utplaceringen av de första robotarna i femte generationen under 1985. Det är SS-X-24 och SS-X-25, bägge med fast bränsle (de kan då vara ständigt stridsberedda, flytande bränsle utsätter robotarna för korrosion) och båda rörliga. Rörligheten är en stor fördel när det gäller att skydda robotarna från fiendliga kärnvapenangrepp.

SS-X-24 är en trestegsrobot med 8 strids-

spetsar. Den uppges ha en träffsäkerhet på 200 meter. Den testades första gången i oktober 1982. Särskilda järnvägsvagnar har utvecklats som startramper. SS-X-24 är den enda interkontinentala robot som Sovjet tilläts nyutveckla enligt SALT II-avtalet (detta avtal godkändes aldrig av amerikanska kongressen, men såväl Sovjets som USA:s regering har sagt sig vilja följa avtalets innehåll trots detta).

SS-X-25 är mindre än SS-X-24. Den är rörlig med hjälp av landsvägsfordon. Avskjningsrampen kan laddas med en ny robot efter användningen. SS-X-25 har tre strids-spetsar. Sovjet hävdar att SS-X-25 är en modifiering av SS-13, och alltså inte ett brott mot SALT-avtalet. Men SS-X-25 har en kapacitet som är 120% större än SS-13, och måste därför betraktas som en ny robot.

SS-X-26 anses vara en efterföljare till SS-18. Hittills har man bara genomfört markprov. Enligt SALT II-avtalet skulle roboten inte få flygtestas före 1986, men sannolikt kommer detta att ske eftersom robotar förts till testbasen Plesetsk.

Sovjet har också 64 ubåtar med sammanlagt 936 strategiska kärnvapenrobotar. Dessutom finns 15 ubåtar med kärnvapenrobotar utan strategisk räckvidd.

Särskilt uppmärksammade har Sovjets hittills två Typhoon-ubåtar blivit. De är på 30.000 ton var, dvs stora som en atlantångare, femtio procent större än USA:s största ubåt Trident. Typhoon har robotar av typen SS-N-20, som har nio strids-spetsar med en räckvidd på 800 mil (ett femtedels varv runt jorden).

Under utveckling är roboten SS-NX-23, som började testas 1983.

Utvecklingen av kryssningsrobotar har gett ökad betydelse åt flyget. Tu-95, ett plan som togs i bruk redan 1955, har fått "nytt liv". Tillverkningen lades ned för femton år sedan, men har tagits upp på nytt i en utvecklad version. De nya planen används för att avfyra kryssningsrobotar.

(The Heritage Foundation, Washington)

Knarkvinster till kommunister

De amerikanska narkotikabekämpningsmyndigheterna, Drug Enforcement Administration (DEA) har avslöjat att de nicaraguanska sandinisterna smugglat in 500 kg kokain i veckan till USA. Ledande sandinister har ställts inför rätta för knarksmuggling i storleksordningen 500 miljoner dollar (4,5 miljarder kronor!).

Kokainet kommer från Sydamerika (bl a Colombia), men Nicaragua har använts för mellanlandningar och bränslepåfyllnad. I Nicaragua har man också byggt en förädlingsindustri för kokain.

Åtal väcktes i somras mot Frederico Vaughn, den nicaraguanske inrikesministern Tomas Borges närmaste rådgivare, inför en domstol i Miami i Florida. I åtalet framlades

bevisning i form av foton när Vaughn är med och lastar ett flygplan med knark i Nicaragua, bandinspelningar, satellitfoton osv.

Bland bevismaterialet finns en inspelning när Vaughn avslöjar att man byggt en ny förädlingsanläggning i Nicaragua.

I Kanada greps en nicaraguansk diplomat, Rodolfo Palacios Talavera med kokain för 10.000 dollar (90.000 kronor). En avhoppad nicaraguansk diplomat har förklarat att Nicaragua medvetet satsar på att smuggla knark till USA för att undergräva den amerikanska ungdomen och för att tjäna in hårdvaluta.

Chefen för DEA, Francis M. Mullen jr, hävdar att även PLO finansieras med knarksmuggling. Mullen har också berättat att en armensk terrorist, Noubar Sofoyan, avslöjats som knarklangare i USA. Narkotikan var förädlad i Syrien och transporterna sköttes av PLO. I dessa affärer är också, som vi tidigare berättat i Contra, Bulgarien inblandat.

Före sandinistiske utrikesministern Antonio Farach har flytt. Farach har berättat att ledande sandinister var "uppenbara missbrukare" och även ägnade sig åt smuggling. Farach, som tidigare var diplomat, berättade att han fått order att bistå terroristgrupper som M-19 (Colombia) och PLO "på allt sätt". Nicaraguas myndigheter försåg frikostigt smugglarna med falska papper.

John C. Lawn från DEA vittnade inför ett kongressutskott i USA och uppgav att bara M-19 i Colombia tjänade 3,4 miljoner dollar (30 miljoner kronor) i månaden på knarksmuggling. Kuba backar upp verksamheten.

Det kan tilläggas att den i Sverige verk samma skomakarliga hade kopplingar till kommunistiska terroristgrupper i Mellersta östern.

(Washington Inquirer)

USA-företag mot apartheid

Den sannolikt största chansen att få en ändring till stånd i den sydafrikanska rasdiskrimineringspolitiken apartheid kommer från företag som reagerar mot lagarna. Dels inhemska företag, som upplever apartheid som såväl kostnadshöjande som omoralisk, dels från utländska företag. 128 amerikanska företag, som tidigare accepterat de s k Sullivan-principerna, en regelsamling som utformats av den svarte pastorn Leon Sullivan i Philadelphia, har nu utvidgat sina åtaganden. De 128 företagen förklarar att de aktivt skall verka för apartheidsystemets avskaffande, för ökad rörelsefrihet inom Sydafrika för svarta arbetare och för att företag drivna av svarta skall få etableras fritt också i de stora städerna.

De amerikanska företagens agerande visar en betydligt mer positiv utvecklingsmöjlighet än vad som föreskrivs för svenska företag enligt den s k Sydafrika-lagen. Genom den svenska Sydafrika-lagen tvingas de svenska företagen i Sydafrika till en successiv neddragning av verksamheten, till nackdel för anställda i såväl Sydafrika som Sverige. Den amerikanska modellen gör istället företagen till en kraft mot apartheid.

(Dagens Industri)

Nordkoreaner i Angola

2.500 nordkoreanska soldater i en styrka som väntas uppgå till 8.000 man, har flugits till Angola. Nordkoreanernas närvaro antas bilda vägen för ett avtal om kubanskt (partiellt) tillbakadragande. Sedan flera år försöker USA och flera västländer få ett sådant avtal, men de hade knappast tänkt sig att nordkoreaner skulle ersätta kubanerna.

(Washington Inquirer)

Expressen törs inte

1984 hade vi lagt ner extra omsorg på Contras sedvanliga julannons i Expressen. Viktigast är att fånga läsarnas intresse, vi satsade därför på en "blicklångare" i form av en Palme-karikatur. Men det föll inte Expressen i smaken. Ansvarige utgivaren

för Expressen Bo Strömstedt stoppade annonsen med hänvisning till teckningen (han förklarade uttryckligen att hela textinnehållet var OK). Strömstedt menade att det var fråga om "ideologisk debatt som tar sin utgångspunkt i en människas utseende", vilket inte var något för Expressen. En förklaring till varför Expressen — i motsats till konkurrenterna — inte har någon karikatyrtecknare. Men knappast en förklaring varför tidningen inte låter annonsörer som betalar för sig använda karikatyrerna som uttrycksform. Det är ju i Contras fall förvisso inte fråga om att driva med något lyte, utan som i all god karikatyrkonst meningen att genom att överdriva vissa karaktärsdrag frambringa ett idémässigt innehåll, i det här fallet symbolen för Storbrorssamhället. Det hela skall ju dessutom göras så att läsaren/titaren direkt förstår poängen.

Det kan noteras att Expressen under hösten körde en hel artikelserie på det 1984 aktuella temat "Storebror ser dig".

Contra var berett att betala 13.000:- plus moms för annonsen i Expressen, pengar som Expressen alltså tackade nej till.

Vi publicerar härinvid hela annonsen för att ge Contras läsare samma chans som Bo Strömstedt att njuta av en skicklig tecknares verk. Den chansen fick tyvärr aldrig Expressens läsare.

Har Du synpunkter på Bo Strömstedts beslut kan Du framföra dem direkt till honom, adress Expressen, 105 16 Stockholm. Telefon 08-738 30 00.

Härnedan visar vi den annons som Expressens ansvarige utgivare Bo Strömstedt vägrade att införa i december 1984. Annonsen återges i naturlig storlek.

STOREBROR SER DIG!

Contra är en partipolitiskt fristående stiftelse med borgerlig inriktning.

Storebror ser Dig. 1984.

För Dig som inte gillar Storebror. Och som vill hålla Dig väl-informerad gör vi tidskriften Contra. Prenumeration 49:-. Gratis provnummer.

Sänk den!

Statsministern har ställt i utsikt att nästa ubåt skall sänkas. Men det går trögt. Som en liten påminnelse kan Du bära rockslagsmärke eller T-shirt med motivet "Sänk den!". Eller kanske torka Dig på badhandduken med samma motiv.

KGB idag

Sovjets underrättelsetjänst KGB finns mitt ibland oss. I Sverige. Idag. Just nu. John Barron har skrivit en rykande färsk bok om KGB. Spännande som en deckare. 413 avslöjande sidor!

Vi har mycket mer

att erbjuda. Grammofonskivor t ex. Vi skickar gratis vår fullständiga katalog.

Till Contra, Box 6082, 102 32 Stockholm. Telefon 08-54 95 52. Sänd mig:

- Katalog och provnummer.
 - Barron: KGB idag (130:-)
 - LP-skiva: En sång om friheten (59:-)
 - Sänk den!-motiv:
 - T-shirt, storlek ... (49:-)
 - Rockslagsmärke (5:-)
 - Badhandduk, 63x130cm (97:-)
- Porto tillkommer på priserna.

Namn

Adress

Ortsadress

Mujaheddins kamp mot Ivan

Jack Wheeler har tidigare rapporterat från Angola och Nicaragua. I denna artikel har han begett sig till ett tredje område där kampen mot Sovjets imperialism förs med vapen i hand. Även dit har Jack Wheeler begett sig.

Jag dricker te i en blomsterträdgård. Beslövade kvinnor med krukor på huvudet glider tyst förbi. Män med turban sköter sina fält och bevattningskanaler. Mellan valnöts- och äppelträden och marijuana-fälten skrattar och leker barnen. Det finns blommor överallt. Även på fönsterbrädan i huset intill, som har ett stort hål i en av väggarna, ett hål som gjorts av en sovjetisk granat. Vackra vita moln reser sig över bergen och en fantastisk solnedgång börjar synas. En kamelkaravan stretar obekymrat vidare i riktning mot den pakistanska gränsen. Kamelerna är lastade med timmer.

Byn jag befinner mig i ligger vid bergsfoten i Jaji-dalen i Afghanistan. I dalen nedanför mig ligger en belägrad befästning med 1.200 sovjetiska och afghanska kommunistiska soldater. Jag dricker te i en blomsterträdgård och tittar på kriget.

Dasjaken effektiv

I bergen ovanför mig utgör de oavbrutna utbrotten av maskineld från DSJK ("Dasjaka") och granatkastarna en kuslig kontrast mot de lekande barnens skratt, de barn som blivit immuna och omedvetna om krigets ljud. Små dammoln syns varje gång en granat landar nära den sovjetiska befästningen. Spårlys från Dasjakorna bildar skära bogar mot den mörka himlen, och de besvaras av Dasjaka-eld från den sovjetiska sidan. Ibland använder Sovjet en haubits i den inringade befästningen och granaterna landar med ett öronbedövande dån som får hela dalen att skaka och darra.

Tidigare på dagen hade jag varit uppe i bergen vid en Dasjaka som sköt mot befästningen. Bara fem minuter efter det att jag lämnade den träffade en haubits-granat posteringen och alla där dödades.

I bergen på bägge sidorna om dalen finns 30 Dasjaker. En så stor satsning av dyrbar eldkraft riktas mot garnisonen eftersom den ligger mitt ivägen för den viktigaste transportleden för vapen från Pakistans gräns till Kabul och norra Afghanistan. Ett tätt minfält

omkring garnisonen hindrar en stormning, men motsidans minor längs tillfartsvägarna hindrar garnisonen från att undsättas landvägen. Garnisonens vattenkälla har förgiftats. Inne i befästningen är det ont om mat och ammunition och enda sättet att förse garnisonen med förråd är med helikopter.

Men Dasjakorna i bergen hindrar helikopterna från att landa. Helikopterna måste flyga mycket högt och försöka släppa förråden rätt. De hamnar oftare utanför än innanför gränsen. Jag ser hur en last hamnar i en ravin utanför minfältet. En liten grupp män i pyjamas och turban rycker snabbt fram och räddar bröd och 300 granater.

800 civila offer

Det är samma män som sköter Dasjakorna i bergen som gör mig sällskap i tedrickandet. Det är afghanska mujaheddin — det heliga krigets män som utkämpar *jihad*, det islamska heliga kriget mot de sovjetiska inkräktarna. De är ofta barfota eller klädda i sandaler med manuella karbiner och en handfull tyngre vapen. De är de enda som idag direkt kämpar mot sovjetiska styrkor. Den afghanska mujaheddin har hållit den skräckinjagande Röda armén stängin.

Men kostnaden för den kampen närmar sig folkmordets proportion. Sedan den sovjetiska invasionen av Afghanistan i december 1979 har åtminstone 50.000 och kanske så många som 100.000 mujaheddin dött i strid. Ungefär 800.000 afghanska civila — huvudsakligen kvinnor och barn — har dödats enligt människorättsorganisationen Freedom House. Luftangrepp från sovjetiska Mi-24-helikoptrar och från MiG-plan är ansvariga för huvuddelen av dessa offer. Medan byarna i Jaji-dalen till en del skyddas från angrepp av Dasjakorna så är läget sämre för flertalet andra afghanska byar.

(Många sifferuppgifter om Sovjets krigföring i Afghanistan varierar mellan olika källor, flertalet siffror är också av uppenbara skäl uppskattningar. De siffror jag använder mig av i den här artikeln är de som jag bedömer mest trovärdiga efter mina egna

observationer under två besök i Afghanistan och samtal med andra journalister, observatörer, underrättelsetjänstemän och guerillaledare).

En tredjedel flyktingar

Enligt aktuella uppskattningar befinner sig 3,5 miljoner av Afghanistans 15 miljoner invånare som flyktingar i Pakistan; 1,5 miljoner finns i Iran. Eftersom Sovjet har bombat praktiskt taget varenda en av Afghanistans 14.000 byar — bränt fälten och skördarna med napalm — så är sannolikt ytterligare mellan en och två miljoner "inre flyktingar" som tvingats från byarna till de större städerna, särskilt huvudstaden Kabul. Nära hälften av landets befolkning är alltså flyktingar.

Svälten sprider sig när Sovjet satsar på vad Louis Dupree vid Princeton University, en av de främsta kännarna av Afghanistan, kallat "omflyttningsjävsmord". Sovjet inriktar sig på civila mål, inte guerillan, för att hindra guerillan att "simma som fisken i havet" av landsbygdsbefolkning — Mao Tse-tungs krav för att en guerillaarmé skulle överleva.

Det sägs ofta att Moskva inte bryr sig om afghanerna, bara Afghanistans territorium, 657.000 kvadratkilometer — större än Norge och Finland tillsammans — bergigt och torrt land utan tillgång till havet mellan Iran, Pakistan och Sovjet. Idag är det sovjetiska tjänstemän som kontrollerar vartenda departement i den "afghanska regeringen". I praktiken är Sovjet på väg att inordna Afghanistan i själva Sovjetunionen. Moskva har redan utrymt Wakhan-korridoren i nordöstra Afghanistan och gjort om den till en enorm militärbas. Och Sovjet verkar vara redo att slå ihjäl varenda man, kvinna och barn i landet, om det skulle visa sig nödvändigt.

Sovjetisk expansionism

Men försöken att underkupa Afghanistan är att spela rysk roulette. Före tjugo år sedan sade Louis Dupree: "Om man vill slå ihjäl Sovjet bör man få den att försöka sluka Afghanistan." Efter att ha besökt Afghanistan två gånger tillsammans med mujaheddin och själv fått bevittna det afghanska folkets kampanda och mod så tror jag att han kan ha rätt.

Om man tittar på en världskarta och en historisk karta kan man snabbt konstatera att den sovjetiska invasionen av Afghanistan är det senaste draget i det rysk-sovjetiska

imperiets marsch mot Indiska oceanen. Nästa drag heter Baluchistan, de baluchiska stammarnas område längs den iransk-pakistanska gränsen. Sovjetiska agenter har agiterat bland balucherna i decennier — och det är ingen slump att det finns 2.000 baluchiska studenter vid Kabul-universitetet, där lärarkåren huvudsakligen är sovjetisk, eftersom flertalet afghanska lärare har flytt från landet eller anslutit sig till mujaheddin.

På 1800-talet var landet väster om Indus "indianland" för Brittiska Indien, ett nybyggjarland befolkat av synnerligen självständiga muslimska stammar, huvudsakligen pathaner. För ett århundrade sedan fascinerades brittiska läsare av Thomas Mundys bok *Khyber-gevärns Konung* och Rudyard Kiplings *Soldatsånger*. Britterna lärde sig att den hjältemodiga kampen mellan pathanernas *lashkar* (stamarméer) och den brittiske vicekonungen var en del i "det stora spelet" mellan de imperialistiska makterna Tsar-Ryssland och drottning Victorias England. När ryssarna ryckte fram i Centralasien och underkuvade de tidigare självständiga islamska emiraten — Buchara 1866, Samarkand 1868, Kokand 1876, Merv 1884 — så blev Hindu Kushs berg — Afghanistans ryggrad, den brittiske vicekonungens sista linje för att hindra ryssarna att nå de indiska slätterna. Thomas Hodgkin skrev

vid sekelskiftet: "Vi har gjort mycket för att skapa en nationell identitet för det oklara land som vi kallar Afghanistan genom att dra en gränslinje runt det och utnämna det till buffertstat mellan oss och ryssarna."

Det verkliga bildandet av denna buffertstat stod emellertid en pathansk prins för, Amir Abdur Rahman Khan, som fick britternas stöd. Abdur Rahman började som härskare i Kabul 1880 och hade genom en rad militära operationer 1896 samlat flera olika etniska och språkgrupper till den moderna nationalstaten Afghanistan.

1891 försökte ryssarna erövra Wakhan-området i nordöstra Afghanistan (det skulle lyckas 90 år senare). Med ett engelsk-ryskt krig som alternativ till en förhandlingslösning erkände britterna rysk överhöghet över allt land norr om Amu Darja (Oxus) som utgör den afghansk-sovjetiska gränsen, medan ryssarna erkände den afghanska suveräniteten över Wakhan och alla områden söder om Amu Darja.

Efter bolsjevikernas kupp 1917 förlorade Moskva den nyvunna suveräniteten. På samma sätt som Lettland, Litauen, Estland, Finland, Vitryssland, Ukraina, Georgien, Armenien och Azerbaidjan förklarade sig självständiga gjorde även khanaten Buchara och Chiva. Under de följande fem åren bröt

nationella resningar ut i det som tidigare varit Ryska Turkestan. Mest kända av dessa revolter var Enver Paschas *basmatji-rörelse*. Men med massivt och brutalt våld kväste Röda armén alla dessa försök till befrielse från storrysk och kommunistisk kontroll. Enver Pascha dödades 1922 och även om basmatji-grupper opererade ännu på 1930-talet så hade Moskva i mitten på 1920-talet tagit tillbaka kontrollen över sitt gamla

muslimska bröderna i norr. Så många flyktingar hade korsat gränsen till Afghanistan efter andra världskriget att Sovjet byggde upp gränsen som runt ett koncentrationsläger. Taggråd, strålkastarbelysning, vaktorn med kulspurtor.

Neutralitetspolitik

Men den afghanska regeringen vidhöll sin neutralitetspolitik och fick ökad hjälp från både öst och väst. En försiktig modernisering och liberalisering genomfördes under 1950- och 1960-talen. Till slut blev det flera partier i tvåkammarsparlamentet. Den 17 juli 1973 kom början till slutet. Mohammad Daoud Khan, kusin och sväger till Zahir Shah (som fortfarande satt vid makten efter 40 år) och premiärminister mellan 1953 och 1963 genomförde en kupp, störtade kungen och förklarade sig själv vara grundare och president i Republiken Afghanistan.

Flertalet afghaner brydde sig inte om politiken i Kabul, eftersom deras traditionella liv i byarna inte påverkades. Men två sovjetisk-inspirerade partier bildades i Kabul — Khalq (massorna) grundades av Nur Mohammad Taraki 1965 och Parcham (fanan) grundades av Babrak Karmal. Dessa grupper började organisationsarbetet bland studenter och tjänstemän i Kabul. De två partierna var bittra ri-

valer, men Moskva tvingade dem till enighet 1977. I april 1978 mördades en framstående Parcham-ledare, möjligen av KGB, vilket föranledde demonstrationer i huvudstaden. Tarakis medhjälpare Hafizullah Amin ledde en kupp där president Daoud och hans familj dödades och Taraki utnämndes till president för Demokratiska Republiken Afghanistan.

Tarakis Khalq-parti konsoliderade sina ställningar. Till att börja med förvisades Parcham-ledarna till östeuropeiska ambassader, men när de kallades hem flydde de istället till Moskva. Taraki-regimen sade sig försvara islam och förnekade att den var kommunistisk. Men den marxistisk-leninistiska retoriken på den afghanska radion var omöjlig att skilja från vad som sändes från Radio Tasjkent och Radio Moskva. Revoltungar började dyka upp.

Sex mujaheddin-grupper

I mars 1979 kontrollerade rebeller i Nuristan övre delen av Kunar-dalen och de hade tillkännagivit ett "fritt Nuristan". Under sommaren uppstod spontana resningar i alla landets 29 provinser och det som nu är de sex viktigaste mujaheddin-organisationerna uppstod: *Mohaz* under ledning av Pir Sayyid Gulani, *Nijat* under ledning av Sigbatullah

Rahmatullah Safi är högt respekterad. Han var brigadgeneral i kungliga afghanska armén och leder nu ett träningsläger för mujaheddin.

område norr om Oxus.

Den afghanska regeringen utvecklade en relation med distans och fredlig handel med Kreml. Denna politik höll till efter andra världskriget. Under kriget intog Afghanistan en neutral ställning, *bitarafi* (afghanska för "utan sidor"). Bitarafi fortsatte att vara den officiella politiken under det kalla kriget när Sovjet och USA konkurrerade om att utvidga handeln och erbjuda bistånd. Men det var känt att kung Mohammed Zahir Shah, som hade styrt landet sedan 1933, kom bättre överens med Väst, även om han var mån om att bibehålla goda förbindelser med Moskva.

Sovjet hade gett kungen goda skäl att vara försiktig. 1946 tvingade Moskva regeringen att till Sovjet överlämna ett 2.500 kvadratkilometer stort område som kallades Kusjka. Och från andra världskrigets slut till 1949 tog sig små sovjetiska operationsgrupper över gränsen: sovjetiska tadjiker agiterade bland afghanska tadjiker, sovjetiska uzbekar bland afghanska uzbekar osv. Men afghanerna lämnade konsekvent över sina landsmän från Sovjet till polisen, och Sovjet fick ge upp programmet. Många afghanska tadjiker, uzbekar och turkmener hade fäder som tillhört basmatji. De kände väl till våldet bakom den sovjetiska "välviljan" mot de

Mojadeddi, *Hezbi* ursprungligen grundad i Pakistan efter Daouds kupp 1973, Burhanuddin Rabanis *Jamiat, Harkat* under ledning av Mohammad Mohamdadi och en utbrytargrupp ur *Hezbi* under ledning av Maulavi Younis Khalis. Alla dessa mujaheddin-grupper har nu högkvarter i Peshawar i Pakistan.

Under tiden hade Hafizullah Amin (premiärminister under Taraki) tagit ansvaret för att kuva rebellerna. Men i september 1979 hade mer än hälften av den 92.000 man starka afghanska armén antingen deserterat eller anslutit sig till mujaheddin. Taraki träffade Brezjnev i Moskva och Brezjnev uppmanade honom att göra sig av med Amin. Den 14 september, eller någon av dagarna däromkring, kom det till skottväxling på Tarakis kontor, men det var när röken skingrades Taraki och inte Amin som hade kulhål i sig.

Amin var en brutal marxistisk ideolog, med utbildning i USA vid Columbia University och University of Wisconsin. Han reagerade på den försämrade situationen i landet med ökad hänsynslöshet, tortyr och revolutionär utrensning. Sovjet stod nu inför en besvärlig situation: möjligheten att mujaheddin skulle segra och bilda en intensivt anti-sovjetisk regering. Hotet om en sådan regering vid landets gräns, en regering som dessutom skulle kunna sprida den islamska anti-kommunismens eld bland de nästan femtio miljonerna muslimer i Sovjet, många med släktingar i Afghanistan, var en mar-dröm som Moskva inte kunde tillåta bli verklighet.

Sovjets invasion

Det hade inte gått som Sovjet tänkt sig. De ville kontrollera Afghanistan genom sina afghanska marionetter och sakta föra in landet som satellitstat. Men mujaheddins revolt mot den sovjetstödda regimen satte Sovjet i knipa, och de fattade sitt beslut. Med Jimmy Carter i Vita huset utgick de från att de inte hade något att frukta från USA. Därför kunde de gå till aktion. Juldagen 1979 invaderade 5.000 sovjetiska soldater Afghanistan. Inom en månad hade ytterligare 85.000 man anlänt. En kommandogrupp under ledning av den sovjetiske generalen Viktor Puputin sköt sig in i presidentpalatset i Kabul och avrättade Amin. Babrak Karmal, ledaren för Parchams kommunistiska parti i exil i Moskva, installerades som marionettpresident i Sovjets nya koloni.

Uppskattningarna varierar, men det finns idag åtminstone 130.000 sovjetiska soldater i Afghanistan, kanske ända upp till 200.000. (Experter som är välinformerade — Edward Girardet, korrespondent för *Christian Science Monitor*, Peter Jouvenal, BBC-reporter, David Isby, specialist på sovjetisk militär och alla mujaheddin-ledare i Peshawar menar att den siffra som hämtas från NATO:s analyser — 105.000 man, en siffra som bygger på bearbetningar av sovjetiska uppgifter —

är alldeles för låg. Det finns en kvarts miljon mujaheddin, men bara ungefär 90.000 är vid varje tillfälle i stridbart skick, på grund av brist på vapen och ammunition.

Jag hade besökt Afghanistan två gånger tidigare, 1963 och 1973, alldeles efter Daouds kupp. Jag tog mig ensam runt i landet och fascinerades av det fridfulla och exotiska i bortglömda dalar och byar i glaciärsförsedda Hindu Kush och i Koh-i-Baba-bergen. Av den Buddha som mejslats ut ur berget i Bamian för tusen år sedan och de klarblå sjöarna i Band-i-mir. En gång liftade jag med personal från amerikanska ambassaden från Kabul genom Khyber-passet till Peshawar i Pakistan. När vi körde nerför den belagda landsvägen mot Jalalabad och Khyber tittade jag mot höger och hänfördes av bergen som tycktes försvinna bort i en oändlig ödslighet. Jag kunde inte då ana att jag en dag skulle tvingas gå över just dessa berg för att komma tillbaka in i Afghanistan.

Till Afghanistan på lastbil

För att komma in i Afghanistan börjar man i Peshawar. Gatorna är som en scen ur en Indiana Jones-film. Antika bussar prydda med reliefer i krom; tveksamma brittiska Bedford-lastbilar försedda med färggranna målningar och ornamenterade dörrar i trä; hästkärror med beslöjade passagerare; handdragna kärror med olika varor; vattenbufflar som drar kärror med hö; slaktare som släpar omkring nyslaktade får- och nötkroppar; en malström av människor från varenda stam i Centralasien, många med patronbälten och gamla muskötter eller karbiner över axeln; otaliga små butiker och stånd med allt tänkbart från husgeråd till hasch; virvlande damm, hetta och en otrolig fuktighet. Samt åtminstone femton miljarder flugor.

Man tar sig genom allt detta med en motorcykeltaxi som försetts med prydnader i form av färgad tejp, ett dussin klockor och små speglar, glittrande tofsar och färggranna prydnader i plast — som för det mesta föreställer någon mustaschprydd bandit som viftar med ett gevär, den typ av figur som är så populär i pakistanska filmer. Varenda taxichaufför i Peshawar vet var mujaheddin har sitt högkvarter.

Sedan du övertygat den skeptiska guerrillan om dina avsikter blir du inbjuden till Afghanistan. Det börjar med en tur till basaren för att skaffa en lämplig afghansk klädsel och en sista måltid med shashlik på Deans Hotell. Sedan blir du hämtad av en obeskrivlig jeep. I jeepen sitter de tre allvarligaste herrarna du någonsin sett. De är guider. De skall ta dig över gränsen så att du själv kan se det heliga kriget mot Sovjet.

Första gången tog jag mig in i landet med mujaheddin från Pir Sayyid Gailanis Mohaz-grupp. Vi körde genom vapensmugglingscentralen i Darra över Kohat-passet och tog oss förbi åtskilliga pakistanska polis-

kontroller för att efter nio timmar komma till Wana, en gudsförgäten håla i öknarna i södra Waziristan, fortfarande i Pakistan, men nära gränsen. Jeepen återvände till Peshawar. Nästa morgon liftade vi med en lastbil som körde med vete och bistra män från Waziri-stammen upp i bergen och släppte av oss vid ett läger nära den pakistanska gränsstaden Angur Ada.

Kommandanten Maulavi Hazrat Shah hälsade oss genast välkomna (trots att han inte var förvånad), bjöd på *nan* (afghanskt bröd) och grönt te och inom en timme stod en sovjetisk Ural-lastbil nytankad till vårt förfogande. Med en last av mjöl och maulavin (en islamsk titel) och en grupp av hans män var vi på väg.

Jag hade inte väntat mig lyxen att bli körd in i Afghanistan på en erövrad sovjetisk lastbil. Jag hade inte heller väntat mig avsaknaden av all officiell närvaro — pakistansk, afghansk eller sovjetisk — vid gränsen. Vid Angur Ada ligger i bergen ovanför Barmal-dalen. Även om staden ligger några meter in i Pakistan, så märkte vi när vi körde ner mot dalen inte någon som helst gräns.

Vi körde tiotals mil inne i Afghanistan — genom torra men bördiga dalar med plöjda åkrar och majsält och välförsedda med fästningsliknande bostäder i tegel. Jag såg to m en eller ett par små Ford-traktorer. Vi sov och åt i *chaisanas* (tehus) och körde till och förbi den sovjetiska garnisonen vid Urgun, vi stannade i byar och guerillaläger som låg i tall- och cederskogar och stötte på tusentals beväpnade mujaheddin, i grupper som varierade i storlek från ett halvdussin till flera hundra.

Ingen myndighet fanns där

Det jag såg i Paktia-provinsen gäller också resten av landet. *Det finns ingen närvaro från centralregeringen.* De uniformerade regerings tjänstemän som var en återkommande syn under mina besök i Afghanistan 1963 och 1973 finns inte längre. Sovjetiska styrkor och de afghaner man kan skaffa fram innan de deserterar (ungefär 30.000) utövar dagtid kontroll över de flesta större städerna, som Herat, Muzar-i-Sharif, Kandahar, Ghazni och Kabul. I resten av landet sitter de hukade och isolerade i belägrade befästningar som i Urgun eller Jaji eller på stora flygbaser som Bagram och Shindand. Mujaheddin kontrollerar 90 procent av landsbygden, och där finns bara de traditionella styresmännen.

Men Sovjet kontrollerar 90 procent av luftrummet. Även om mujaheddin är i desperat behov av pengar, mat, mediciner, vitaminer, skor, läkare och sjukvårdare, rygsäckar, lätta vapen och ammunition så behöver de mer än något annat luftvärnsvapen. De behöver tiotusentals Kalsjnikovs, granatkastare, minor och miljontals patroner. Men vad som är helt grundläggande är behovet av tusentals luftvärnsvapen för att

skjuta ned de sovjetiska "fästningarna" i luften.

Den sovjetiska Mi-24-helikoptern har fyra robotgondoler med vardera 32 robotar. Den har en laserstyrd automatkanon som klarar 1.000 skott i minuten och fyra napalm- eller sprängbomber. Den är ordentligt bepannad, särskilt i buken. Besättningen sitter i en skottsäker cockpit av titan. Det är en av världens mest fruktansvärda krigsmaskiner, som kan förinta en hel by på några sekunder. Afghanerna är helt försvarslösa mot sådana maskiner, utom där det finns tillräckligt många luftvärnsvapen, som i Jaji.

Det var något som jag fick veta på det bittraste sättet när jag hörde att en by jag bott i ovanför Urgun — där jag hade lekt med barnen och gett dem en miniatyr-frisbee — senare utplånades av en helikopterattack.

Andra gången jag tog mig in i Afghanistan var det tillsammans med guerillan från Harakat och Kamiat. Återigen åkte vi jeep förbi de pakistanska kontrollerna. Men denna gång åkte vi upp i Kurram-dalen till den pakistanska gränsstaden Tara Mangal, utgångspunkten för den mesta vapensmugglingen till centrala och norra Afghanistan.

Jag fick av mujaheddin veta att arabiska och pakistanska förbindelser med Kina gjorde det möjligt att köpa vapen till tillverkningskostnaden, huvudsakligen kinesiska kopior av sovjetiska vapen. Den kinesiska regeringen skänker också en del vapen till mujaheddin. Kinesiska lastbilar kör vapnen över den kinesisk-pakistanska gränsen, över Karakorum-vägen, till staden Lahore. Där lastas vapnen om till pakistanska lastbilar och körs till Tara Mangal, där de fördelas. I Tara Mangal såg jag tre jättelastbilar tömmas och delas upp på mulor och åsnor för vidare transport till Afghanistan.

Nu var det inte fråga om någon lyxtripp på lastbil. Den här gången var vägen till Afghanistan till fots. Vid själva gränsen fanns en ensam pakistansk polis, men afghanerna som tog sig åt ena eller andra hållet brydde sig inte om honom. Han gjorde ingen förnär. På den afghanska sidan fanns ingen officiell närvaro. Men ett utbränt sovjetiskt pansarfordon visade att en sovjetisk framstöt misslyckats.

22.000 fångar

Den pakistansk-afghanska gränsen fastställdes av britterna 1893 längs den så kallade Durand-linjen. Den skär de pathanska områdena mitt itu och har alltid varit som ett såll. Den pakistanska regeringen har bara nominell kontroll i gränsområdet, den sovjetisk-af-

ghanska "regeringen" ingen alls på sin sida. Bara på två punkter längs gränsen finns sovjetisk närvaro: Där landsvägen mellan Quetta och Kandahar korsar gränsen vid Spin Buldak i sydöstra Afghanistan och i själva Khyber-passet.

Afghanistan är förvisso inget slättland. Gränsen på 3.000 meters höjd var bara början. Vi tog oss upp för en kam och ner i en klyfta eller dal, och sedan upp igen, ner igen, gång på gång. Vi var fem. Hossein, en mujaheddin som fungerade som tolk, chefen för styrkan Sangeen, Sangeens två medhjälpare Gul-jan och Rahin-jan och sedan jag själv. Vi gick längs huvudstigen från Kabul och platser längre norrut och vi stötte hela tiden på flyktinggrupper på väg mot Pakistan. Vid varje *chaisana* fanns mujaheddin som drack te och åt *nan* mitt ibland

Nabib är åtta år. Han förlorade händerna när han tog upp en "teksak" som släpptes från en sovjetisk helikopter.

alla flugorna.

Under hela denna marsch så upprepades en nedslående iakttagelse. När vi kom till toppen av ett pass öppnade sig en vacker dal nedanför oss, gröna terrasser med majs, fruktträdgårdar och skuggande träd, pittoreska byar — en vykortsbild. Det var på håll. När vi kom ner i dalen visade det sig vara en spökdal: allt var sönderslaget och förstört av *sjuravi* (mujaheddins ord för de sovjetiska inkräktarna), rester av hem och byar som bombats, åkrar som blivit ogräsfält, lundar med mullbärs-, äppel- och aprikos-

träd som inte sköttes. Byarna var övergivna och obebodda bortsett från några få kvarvarande familjer, särskilt äldre personer, och något kvarblivet tehus.

När vi närmade oss Kabul vände jag mig vid ljudet av helikoptrarna som flög mellan Kabul och Jalalabad. Mina följeslagare påpekade att det inte var någon fara. Helikoptrarna flög högt för att undvika eld från Dasjakorna. Vid ett tillfälle passerade vi ett särdeles kargt område när två MiG-plan kom vrålände över kammern framför oss. Som tur var var det sent på dagen och de sovjetiska piloterna ställde utan tvivel in sig på en kall öl på basen i Kabul.

Slutligen nådde vi Wali Khans läger. Wali Khan är välkänd guerrillaledare i Kabul-området. Wali Khan är kopplad till både Mohaz- och Harakat-rörelserna och hade lyckats skaffa en officiell blå regeringslastbil. Efter sedvanlig afghansk gästfrihet med te och *nan* frågade Wali Khan: "Vill du se Kabul?" Inom kort skumpade jag fram längs grusvägen från Sorubi-dammen till huvudstaden tillsammans med en grupp av Wali Khans män i erövrade afghanska regeringsuniformer.

Vi kom in i Kabul-dalen och stannade så att jag skulle få se en sovjetisk garnison en bit bort. Sedan körde vi till Kabuls utkanter och parkerade på en sluttning där vi hade utsikt över Afghanistans mest ökända inrlätning, Poli-Charky-fängelset med ungefär 22.000 fångar. Innan vägkontrollerna började upprättas i skymningen skyndade vi oss tillbaka till Wali Khans läger.

Wali Khan hade av sina kunskapsare i Kabul fått veta att Sovjet planerade en offensiv i området, så jag tillbringade nästa vecka tillsammans med honom på lastbilen, till fots och till häst, när han samordnade förberedelserna vid olika läger och posteringar.

Wali Khan har god utbildning (vid universitetet i Kabul) och är intelligent. Han verkar betydligt erfarnare och kunnigare än vad hans 34 år borde innebära.

Han anslöt sig till *Jihad* under Tarakis tid och anslöt sig då till Gailanis Mohaz, eftersom Gailani utöver att vara hängivet antisovjetisk och hängivet anti-kommunistisk (och hans familj härstammar från profeten Muhammed) också är en sann afghansk nationalist.

Ledarna för Mohaz, Harakat och Nijat har ett mycket starkare inslag av afghansk nationalism i motivationen för att kämpa mot *sjuravi* i jämförelse med ledarna för Jamiat, Youni, Khali och Hezb, som är huvudsakligen religiöst motiverade.

Det är därför som västerländska media

kallar de första tre grupperna för "moderata" och de tre senaste för "fundamentalistiska". Men den rivalitet som funnits mellan grupperna har successivt ersatts av samarbete — åtminstone i Afghanistan. De mujaheddin som slåss i Afghanistan betraktar alltså den politiska organisationen i Peshawar som ovidkommande. I allt större utsträckning samlas mujaheddin runt en regional ledare — Mohaz, Jamiat osv — som visat sig skicklig på att leda och slåss.

Den mest välkände av dessa regionala ledare är Jamiat-mujaheddinen Ahmad Shah Massoud, från Panshir-dalen, norr om Kabul. Han har slagit tillbaka sju sovjetiska offensiver, något som ingen annan kan skryta med. Men även om Massoud är lysande skicklig så finns det andra nästan lika framstående ledare: Zabiullah i Balkh, Mohammed Ismail i Herat, Amin Wardak i Wardak, Qali Baba i Ghazni, Jalal-ud-Din i Ningrahar och norra Paktia, Shaf-i-Ollah i Koh-i-Safi mellan Kabul och Panshir, Abdul Haq och Wali Khan i Kabul.

Fundamentalisten

När dessa och andra stärker sin ledarförmåga och sin personliga position blir de olika organisationerna mindre intressanta. Den som avviker från samarbetet är Hezbi under ledning av Gulbiddin Hekmaktyar. Nästan alla interna stridigheter som rapporteras i Väst är mellan Hezbi och någon annan grupp.

En intervju med Gulbiddin är en intensiv upplevelse. Smal, ungefär 165 cm lång, mjuk i rösten, trevlig och välformulerad. Han ser sig själv och sina anhängare som de enda som verkligen deltar i ett heligt krig. De som inte ansluter sig till honom betraktar han som förrädare mot *jihad*. Gulbiddin beundrar ayatollah Khomeini (även om Gulbiddin, som de flesta afghaner, är sunnimuslim och aldrig skulle kunna ansluta sig till shiiten Khomeini). Precis som den iranske ledaren ser Gulbiddin den västerländska kulturen och de västerländska värderingarna (inklusive demokratin) som ett socialt gift och Amerika är den Stora Satan i världen. Han är islamsk fanatiker fast besluten att upprätta en islamsk teokrati, en "ren" islam, som han säger.

Tidigare var Gulbiddins Hezbi starkast av grupperna. Men många Hezbi-medlemmar i Afghanistan vägrar att kämpa mot de andra grupperna och ansluter sig istället till dem. Flertalet observatörer jag talade med ansåg att Gulbiddins minskande stöd var en positiv utveckling för mujaheddin. Men eftersom Gulbiddin fortfarande är en inflytelserik person i Peshawar är det få som vill uttala sig offentligt mot honom.

Luftvärn behövs

"Mujaheddin enas allt mer" instämde Wali Khan. "Det ger mig hopp. Men vad vi behöver nu, mer än någonsin, är inte bara mer vapen och utrustning utan utbildning — militär

utbildning i strategi, taktik, disciplin och vapenbruk. Alltför många av mina män, alltför många av mujaheddin, lider av vanföreställningen att deras naturliga stridsförmåga och deras islamska tro kommer att räkna för seger. Mujaheddin-soldaten tror vanligen att han är född till att bli en av världens bästa guerillasoldater — men sanningen är att han är en fantastiskt modig och orädd amatör.

"Men vi lär oss hur vi bättre skall bekämpa *sjuravi*. Vi lär oss hantera moderna vapen. Nu behövs det professionell utbildning och bättre vapen."

"Redeyes kanske?" frågade jag och tänkte på den axelburna målsökande roboten.

"Precis, Redeyes. Med Redeyes och tillräckligt med luftvärn och kulspjutator skulle vi kunna skydda våra byar och hindra strömmen av flyktingar, kanske t o m göra det tryggt för många att återvända. Vi skulle kunna hindra att man bränner våra skördar med napalm. Vi skulle kunna genomföra attacker dagtid. Vi skulle kunna gå till offensiv mot *sjuravi*. Vi skulle kunna svälta ut flertalet av fiendens garnisoner, eftersom de inte skulle kunna försörjas från luften. Om vi kunde få bort helikoptrarna skulle det innebära en oerhörd skillnad, placera *sjuravi* på marken där vi kan slå honom. Göra kriget så mycket kostbarare för dem."

Jag frågade efter Wali Khans åsikt om den i Peshawar stationerade militäre rådgivaren till Mohaz, Harakat och Nijat, brigadgeneralen (i kung Zahirs kungliga afghanska armé) Rahmatullah Safi. Jag hade fått ett mycket positivt intryck av Safi.

"Safi..." log Wali Khan varmt. "Safi är den bästa. Han är också min gode vän. Safi har kommandoutbildning i Ryssland, England och Amerika. Han talar flytande ryska och vet hur *sjuravi* tänker. Han talar engelska lika bra som du. Det är frustrerande för honom att hans idéer är svåra att föra fram till de ledare inom mujaheddin som har en religiös istället för en militär bakgrund. Dessutom saknas det pengar för att förverkliga hans idéer."

"Känner du till hans utbildningsläger för jägarsoldater?"

"Flera av mina män är där just nu. Hans planer på att utbilda män i hur man tillverkar napalm och bomber av sådant man kan köpa på basaren i Kabul — och hur man ska göra Kabul mycket ohälsosamt för *sjuravi* — kan vara avgörande för vår kamp. Men han måste försörja sina män på tre rupier om dagen (tre kronor). Han behöver mer stöd. Radio Moskva säger hela tiden att mujaheddin är banditer som får stöd av CIA. Vi vet naturligtvis inte hur CIA-agenter ser ut och har aldrig sett till något stöd — men jag önskar att det fanns, och en del av det kunde då gå till Safi."

Spioner överallt

Vi tog oss upp till Jogdalik och talade en dag med Hassan Khan, ledare inom Harakat,

och med Anwar, ledare för alla mujaheddin i provinsen Logar. Högt uppifrån en klippa med utsikt över dalen kunde jag se prydliga byar, gröna träd och åkrar. Innan invasionen 1979 bodde mer än 2.000 familjer här. Idag finns det mindre än 50.

Hassan Khan och Anwar hade just tillfångatagit en agent från Karmal-sidan som framställt sig som mujaheddin-anhängare med namnet Nasrullah. Sovjet hade betalt honom flera tusen dollar (i afghanska rupier) för att spionera på guerillan.

Det fanns enligt vad man berättade för mig flera hundra Karmal-agenter hos mujaheddin. Naturligtvis fanns det ännu många fler mujaheddin-spioner i Karmal-armén och hos regeringen. Sovjet betalar dessa spioner bra för att de skall ansluta sig till Khad, Karmals hemliga polis. Men utöver de spioner som ställer upp för pengar skulle det, menade jag, kunna finnas utbildade eller halvutbildade ungdomar som går på den marxistiska retoriken. De ser Sovjetunionen som framtiden, mujaheddin som reaktionära bakåtsträvare som försöker hindra Sovjet från att föra Afghanistan från en svunnen tid med lokalt religiöst förtryck styrt av icke läskunniga fanatiska mullor. Sådana ungdomar skulle kunna sluta ögat inför Sovjets barbari och folk mord som drabbade deras landsmän, på samma sätt som många tyskar reagerade under nationalsocialismen.

Mordakum *sjuravi*!

Visst, instämde min värd. Ryssarna är inte dumma. De har sin propaganda och quislingar kan man hitta i alla samhällen. Tusentals unga afghaner utbildas i Sovjet — men en stor del av den propagandasatsningen kommer att slå tillbaka på grund av storryssarnas rasism mot centralasiater. Den andra sidan av myntet är den stora mängden deserteringar från Karmals armé och Sovjets fullständiga misslyckande att göra den till en duglig stridsenhet. Och trots att mujaheddins moral är lika hög och beslutsam som någonsin, så håller den genomsnittlige sovjetiske soldatens moral på att bryta samman.

De mujaheddin jag talade med bekräftade alla vad jag hört om moralen hos de sovjetiska trupperna i Afghanistan. Den typiske sovjetiske soldaten är tvångsutskrivna värnpliktig som fått veta att han skall till Afghanistan för att skydda den progressiva afghanska regeringen och det broderliga afghanska folket mot de mordiska legoknektarna och banditerna från CIA och Kina som våldtar små barn. Men när han kommer till Afghanistan ser han inte en enda vit- eller gulhyad legosoldat. Och varenda afghan han träffar vill kastrera honom.

Amöbadysenteri är spridd och influensa grasserar. Maten är så otillräcklig att han ibland måste tigga eller stjäla från halvsvultna afghanska bybor. Han och hans kamrater blir höga på hasch som de får genom att handla med Karmal-styrkorna (hasch som

odlas och säljs till Karmal-styrkorna av mujaheddin) så ofta de kan.

Men att sätta sig upp mot auktoriteten tillhör inte den ryska karaktären. Den värnpliktige lyder därför order från sina officerare, som är yrkesmän utan illusioner, som vet att tjänst i Afghanistan kommer att vara ett plus i karriären.

Innan jag lämnade Jigdalik tog Anwar och Hassan Khan mig och Wali Khan till de tre Dasjaka-posteringar som övervakade dalen. Innan Dasjakorna kom en månad tidigare hade helikoptrarna flugit lågt och bombat byarna nästan varje dag. Samma dag som mujaheddin fick Dasjakorna sköt man spårlyus mot en anfallande helikopter och en MiG. Båda flydde när de såg spårlyusen och sedan dess hade det inte varit en enda sovjetisk luftfarkost över hela området med sju byar.

Det var i förhoppningen att vi skulle ses igen som jag sa farväl till Wali Khan. När jag klättrade ner för klippavsatsen ovanför Jigdalik vinkade han och ropade "Mordakum sjuruv" ("Död åt Sovjet-trupperna"). Sangeen, Gul-jan, Rahin-jan, Hossein och jag gav oss av till slaget i Jaji-dalen.

Bomber mot barn

Det är morgon nu, solen stiger i Jaji. Jag kikar över kanten på ett grunt skyddande dike på toppen av en kulle med utsikt över dalen. Den stigande solen lyser mig i nacken. Himlen är molnfri och solen börjar lysa över det brokiga mönstret av åkerlappar på dalens botten. Män ger sig ut att arbeta på fälten och en del får betar i närheten.

Hela dalen skakar när två MiG och en Frogfoot flyger in från nordväst för att anfälla mujaheddins ställningar. Dasjakorna skjuter mot dem från ett halvduzin av de trettio posteringarna runt bergssidorna. Men jetplanen är för snabba och flyger för högt. Dulen skakar och även kullen jag befinner mig på. Napalm-bomber faller med ljudliga studsar och berget på min vänstra sida råkar i häftig brand.

Jetplanen flyger iväg mot norr och det är tyst igen. En rökrida stiger upp över bergen och en storm av Dasjaka-eld riktas mot garnisonen. Jag går tillsammans med Gulab-jan, ställföreträdande chef under Adam Khel, som är befälhavare för hela dalen, ner över dalens botten till byn Mir Khel som ligger alldeles vid minfältet. I ett borgliknande hus av tegel träffar jag en liten grupp mujaheddin som planerar ett robotangrepp mot garnisonen till natten.

Utanför leker barnen kurrageömma. Jag tänker på en åttaårig pojke som jag träffade på Röda Korsets sjukhus i Peshawar. Han hette Nabib och han berättade att han hade lekt i sin by i Afghanistan när en sovjetisk helikopter flög över och släppte ner en del färggranna föremål. Han och hans lek-kamrater sprang fram för att se vad det var. Det såg ut som leksaker — pennor, röda vagnar, fåglar. Nabib tog upp en och den

sprängde hans hand.

Det finns få så skarpt moraliska frågor i världen som Afghanistan. Afghanerna — undantaget fanatiker som Gulbiddin — är inte muslimska extremister. De är hängivna och djupt troende, både religiöst och på den islamska livsstilen. De har inte angripit någon och de hotar ingen. De vill bara bli lämnade ifred. Ändå utsätts de för systematisk utrotning för den sovjetiska imperialismens skull.

CIA hjälper — men dåligt

Om du nu undrar om USA, Saudiarabien och andra oljerika arabländer hjälper mujaheddin är svaret ja — men med tvivelaktiga resultat. Tro det eller ej, USA ger genom CIA över 100 miljoner dollar om året till mujaheddin. Saudierna ger ytterligare 100 miljoner dollar. Stater vid Persiska viken och andra lägger till ytterligare 50 miljoner dollar, vilket alltså gör totalt 250 miljoner dollar. Men pengarna kommer aldrig fram till mujaheddin.

Den pakistanska regeringen insisterar på att all hjälp till mujaheddin skall passera den först. Så CIA och inte heller saudierna gör upp direkt med den afghanska guerillan. Den pakistanska regeringen svarar för fördelningen av pengarna och förser mujaheddin med vad den anser vara lämpligt. Med avdrag för en liten provision som jag uppskattar till 80 procent.

Huvuddelen av det som pakistanerna verkligen ger till mujaheddin hamnar hos deras tidigare anhängare den muslimske fanatikern Gulbiddin och hans anhang, "professor" Sayyaf, skattmästaren hos den fundamentalistiska koalitionen i Peshawar. Administrativa kostnader vid mujaheddins kontor i Peshawar lyckas på något sätt göra av med åtskilligt av pengarna. För många av mujaheddins tjänstemän i Pakistan blir det angenäma livet i Peshawars bättre förorter att föredra framför att försöka komma undan kulregnet i ett krigets helvete ute på berget.

När alla tagit sitt är obetydligt mer än 5 procent av de 250 miljonerna kvar att användas för mujaheddin i Afghanistan. Man är i desperat behov av skor, mat, medicin och vapen. De exakta siffrorna går inte att fastställa, så att nämna några är egentligen nonsens. Men varenda en som sett saken vet att mujaheddin får mycket pengar, men att mujaheddin som kämpar i Afghanistan inte får några pengar. I Peshawar kostar idag ett Lee Enfield-gevär 800 dollar, en Kalasjnikov 1.500 dollar och en Dasjaka 8.000 dollar. För mindre än en miljon dollar kan man köpa 100 Dasjaker och stora mängder ammunition. Afghanistan borde flöda över av Dasjaker — men så är det inte.

CIA är besvärat över saken och har nyligen satt igång en desinformationskampanj mot dem i kongressen och Reagan-regeringen som kräver att CIA skall göra ett bättre jobb. Enligt källor i regeringen och CIA,

som jag inte kan namnge är påståendena om en egen CIA-linje för vapen till mujaheddin utanför pakistanernas kontroll en bluff. CIA har planerat artiklar om den saken, exempelvis en artikel med rubriken "Caravans in the Moonlight" i tidskriften Time i mitten av juni 1984.

Jihad i Sovjet?

De mujaheddin-ledare som kämpar i Afghanistan menar att deras väljörare skulle kunna gå förbi den afghanska korruptionen genom att ge kontanter direkt till de regionala befälhavarna, vars agenter kan köpa vapnen. Vapen och ammunition skulle också kunna släppas med flyg direkt till de regionala styrkorna.

Men om mujaheddin skall lyckas måste de också få bättre utbildning. De måste inte bara ordna tillräckligt med stöd åt Safi, utan personal skulle också behöva utbildas i ett neutralt land, personal som sedan skulle kunna återvända och utbilda fler mujaheddin på plats.

Mujaheddin måste också komma till insikt om att segern till slut skall sökas i norr. De har 50 miljoner trosbröder i Sovjet på andra sidan Amu Darja, vilket är en allierad av enorm potential. Först när de har lyckats föra över *jihad* till sovjetiska Tadzjikistan och sovjetiska Uzbekistan har mujaheddin fått ett förhandlingsargument som räcker för att få Sovjet att dra sig tillbaka.

Trots mujaheddins begränsade resurser får vi anledning att ställa följande fråga: om en grupp grabbar med bakladdade gevär och sandaler kan stå emot Sovjet, finns det då några skäl för oss att vara rädda för ryssen? Om Sovjet inte kan besegra Afghanistan, kan man tänka sig att de skulle ge sig ikast med 250 miljoner västeuropeer?

Varför afghanerna kämpar för att slå tillbaka ockupanterna belyses av bilden på pojken utan händer. Det var en sovjetisk bomb som gjorde det. Man tillverkar inte bomber som ser ut som leksaker om man inte vill att sådant skall hända. Att mörda och skrämja så många oskyldiga män, kvinnor och barn som möjligt till att bli flyktingar är en medveten politik från Kreml i Afghanistan. När du tittar på bilden kan du inte undgå slutsatsen: Sovjet ville att detta skulle hända. Det är den fienden som afghanerna för heligt krig mot.

Jack Wheeler

Reprinted, with permission, from the September 1984 issue of REASON. Copyright 1984 by the Reason Foundation, P O Box 40105, Santa Barbara, CA 93140-0105, USA.

BOK-NYTT

Välfärdsstatens psykologi

Är välfärden hotad? Är vi lättlurade skatteslavar? Är vi hjälplösa mitt i välfärden? Har vi kanske rentav fått *lära* oss att vara hjälplösa och lättlurade i all vår välmaga?

Det är frågor som behandlas i den initerade debattboken *Välfärdsstatens psykologi*. I boken diskuteras vad som händer med människan i välfärdsstaten, hur hennes personlighet och beteende påverkas av att staten alltmer tar över ansvaret för frågor, som enskilda i alla tider själva har klarat av. Är den svenska välfärdsstaten sjuk?

Sverige i modern tid tillhandaballer en slags symbolmiljö — ansträngningar görs för att förena det förutsägbara med det som går att påverka. När detta inte går ihop försöker man kompensera det förra med det senare (och vice versa). Det lyckas inte alltid. Vi får nöja oss med en politisk kvasilosof, vars effekter för oss till en slags pseudotillvaro.

Torgny T. Segerstedt analyserar hur begreppen förändras när man förändrar människans verklighet. *Segerstedt* skriver i sin inledning: "Det finns ... inte någon lagregel som säger ... du får inte stjäla men väl regel som bestraffer människor som ... stjäla. Däremot finns det moraliska normer, som utsäger förbud mot handlingar, sådana som ... stöld. Detta illustrerar det förhållande, att det råder en växelverkan mellan rättsregler och ... privata system. En stat är fylld av grupper med egna regel-system och dessa ... är tillättna i den mån de inte kommer i konflikt med rättsregelsystemet. Däremot kan de stå i inbördes konflikt."

Vi lever i ett samhälle där yttervärlden är bestående av en förutsägbar komponent och en komponent som är påverkbar.

Hur reagerar människan när hon inte kan förutsäga följderna av t ex ett villalån? Hur reagerar hon när hon inser att inte en enda åtgärd inom ramen för egna möjligheter kan påverka situationen?

David Magnusson, professor i psykologi, tar upp den viktiga frågan om hur det går när man själv inte längre kan påverka sin situation. Han kallar det "inlärda hjälplöshet". Han reder ut begreppen åt oss och belyser uttrycket "den inlärda hjälplösheten, dvs när man anstränger sig i sitt förvärvsliv och ändå aldrig uppnår någonting. Skatterna tar ju så gott som allt. Da om inte förr upptäcker man att man helt enkelt inte kan påverka sin egen tillvaro, än mindre förutsäga den. Samhället kommer emellan.

Samma är förhållandet med var skola.

Föräldrar reagerar inte ens när barnens betyg dalar betänkligt. Rättsvisendet: ganska grova brott negligeras. De dömda släpps ut efter halva strafftiden, för att bereda plats åt alla de brottslingar som står i tur. Presumptiva brottslingar börjar bli helt avtrubbade vad konsekvenserna av brott beträffar.

Individen och samhällsstrukturen i samverkan beskrivs. Exempelvis när en nitton-åring lottas bort eller kvoterats undan från en utbildning. Kan man vänta sig att sökanden reagerar med någonting annat än hopplöshet? Känslan av maktlöshet förenad med hopplöshet knäcker den starkaste.

Professor *David H. Ingvar*, hjärnans utforskare, anser att om vi ska utvecklas till mogna och väl anpassade varelser, måste vårt nervsystem få en mångsidig information. Alla människor — särskilt de unga — är i stort behov av regler, särskilt lättfattliga sådana. Annars kan de inte växa, inte utvecklas. *David Ingvar* betonar vikten av t ex en fast narkotika- och alkoholpolitik. Det kan aldrig vara förenat med en human inställning att låta någon gå under.

Säger man inte klart ifrån vad som är bra och vad som är dåligt beträffande beteenden, gör man sig skyldig till en svar underlåtenhetssynd. Ingen mår bra av inlärda hjälplöshet.

Människans behov av stimulans och mångsidighet i informationen betonas starkt av *Ingvar*. Vårt samhälle brister betänkligt härvidlag och människorna mår dåligt. Särskilt ungdomen behöver både positiva och negativa incitament. De negativa har alltför lätt negligerats, de positiva bortfaller av sig själva.

Patrik Engellon, civilekonom, framtidsforskare, betonar att välfärd och kapitalism förutsätter varandra. Motsättningar mellan välfärdsstat och kapitalism skapar en paradox. Kapitalismen har nämligen givit upphov till välfärdsstaten. När välfärdstänkandet har greppat produktionen upphör kapitalismen. Välfärdssamhället faller ihop. Dagsproblemen består av hotet mot det system, som skapat var välfärd. Vi måste i tid inse att det enskilda initiativet och ansvaret inte får stå tillbaka för byråkratin och lösningar som kommer från socialdemokratiskt jämlikhetstänkande. Ansvariga samhällsmedlemmar är en del av välfärdsstaten och ett alternativ till den växande förmyndarstaten. Denna förkväver välfärden genom att krympa den bus som ska betala densamma.

Anders Arfvedsson redovisar vad som händer när längtan efter bildning och utbildning byts ut mot ett utbildningstvang: sjunkande kvalitet samt stagnation inom såväl forskning som utbildning. Han analyserar också sambandet mellan välfärd och utbildningsproblem: den svenska "flumpedagogiken" och ordningen i svensk skola av

idag. Utbildningens sjunkande kvalitet är en direkt följd av det groteskt "vidgade" tillrädet till gymnasium och högskola. Ett tag kom folkhögskoleelever (!) med föreningsverksamhet som specialitet in på t ex läkarlinjen. Deras "förkunskaper" kunde inte ens mäta sig med den gamla realskolans.

Allt detta hade tillkommit genom ideologiska beslut. Man önskade "avdramatisera" (dvs på sikt avskaffa) betygen. Inget annat lund i världen har sådana "mal". Antagnings-systemet till högskolan började likna skattesystemet i så måtto att individuell strävan står i konflikt med folklig rättsuppfattning.

Sig Strömholm, specialitet juridik, påvisar lagstiftningens ändrade förutsättningar i en välfärdsstat, där individens eget ansvar krymper. I *Ekonomisk Debatt* har Sverige betecknats som "darnus paradiset". Konsekvenserna av ekonomiskt handlande elimineras genom samhällsåtgärder. Kunskaper om allt detta skulle löna sig genom att samhällsstrukturen förändrades (korrigerades). Familjerätten upplöses fortlöpande. Äktenskap och familj görs ansvariga för problem som den inte kan lösa. Statsmakterna har bakbundet oss. Äktenskapsrätten har avmoderniserats i en mängd lagändringar. Äktenskapet blir till en ren affär — de enskildas intressen tillvaratas, men inte den helgade föreningen mellan två människor, som lagen ursprungligen avsåg. "Det allmänna" har slagit till. Sverige för en socialpolitik som bara gagnar — socialpolitiker.

Karl-Erik Wärneryd analyserar skattebetalarens kortsiktiga motiv och hans kamp mot en allt sämre situation. Han tar också upp beskattningens psykologi. Ambivalensen mellan egenintresse och samhällssolidaritets. Vad händer med människan i välfärdsstaten? Vårt land har världens högsta skatte tryck men ändå revolterar inte medborgarna. Förklaringen är troligen att skattehöjningarna kommit smygande: stegring i långsamt tempo, tillsammans med "rundgång" (transferringar). Det har också förelegat luckor i kontroll och lagstiftning. Revolt har uteblivit, men knappast skatteflykt. Man kan notera minskad vilja till produktiv insats och ökande motivation att lura skattesystemet.

Carl Johan Westholm beskriver den sociala nedrustningen, som det faktiskt innebär då vi strävar efter ett framtida välfärds mål, som var "bra förr". Det handlar om en feedback-effekt av välfärdens nedrustning — en "rattfalle-effekt".

Vi har de osynliga skatterna: moms, arbetsgivaravgift etc. Dessa bör bekämpas. De utgör smygande palagor som inte gör mycket väsen av sig och därför, tyvärr, inte noteras av medborgarna. De är till sin natur odemokratiska. En välfärdsstat är helt beroende av "kapitalism". Denna beskattar man dock till döds och intill utplåning. Det individuella privata rikstagandet förkväver man. Detta trots att individens risktagande utgör grunden för all företagsamhet (blivande

skattekällor). Det in absurda drivna jämlikhetspratet har stressat medborgarna till stumhet. "Tystnadens konformism" var en realitet långt före år 1976!

Välfärden har enligt Westholm fem städer:

- *folkhemmet
- *välfärdsstaten
- *fördelningsstaten
- *högskattestaten
- *den totala demokratin

Det är ingalunda några "kvarstående" brister i vår välfärd som ska åtgärdas. Det är de dagsaktuella problemen som utgör hotet mot vår välfärd.

Arne Sundström

Torgny T. Segerstedt m fl: Välfärdsstatens psykologi. Ratio, 134 sidor.

Raoul Wallenberg

De flesta av oss har läst något om och vet lite om Raoul Wallenberg. För min egen del var det emellertid först när jag läste denna bok som jag förstod vidden av Wallenbergs insats för att rädda judar och det bittra öde han mötte i Gulag.

Raoul Wallenbergs far dog innan Raoul var född. Det var Raouls farfar Gustav Wallenberg som stod för hans uppfostran och utbildning och han hade bestämt att Raoul skulle få en kosmopolitisk uppfostran. I denna ingick arkitektstudier i USA, anställningar vid bankkontor och privata företag i en mängd länder i Europa, Sydafrika och Mellanöstern. Bland de personer som Raoul kom i kontakt med — och den erfarenheten tycks ha gjort ett bestående intryck på honom — fanns ett antal judar som flytt från Hitlers Tyskland till Palestina. Raoul gjorde också affärsresor i det nazistockuperade Frankrike och i Tyskland och lärde sig snabbt att handskas med den tyska byråkratin, vilket senare skulle visa sig vara en värdefull erfarenhet. Raouls farfar ville att han skulle ägna sitt liv åt bankväsendet. Men Raoul kände aldrig för detta. En vän yttrade vid tillfälle att Raoul verkade vilja göra något mer meningsfullt av sitt liv.

Våren 1944 höll världen på att vakna upp över vad Hitlers slutliga lösning innebar och vad som skulle hända de 750.000 judarna i Ungern om inget gjordes. President Roosevelt personligen upprättade the War Refugee Board (WRB) som hade till uppgift att rädda judar och andra sannolika offer från nazistisk förföljelse. Efter nazisternas partiella ockupation av Ungern den 19 mars kom Ungern att stå överst på WRB:s lista över angelägna ärenden. WRB begärde hjälp av de neutrala staterna. Sverige svarade ja på denna begäran. Avsikten var att man skulle utöka personalen vid beskickningar och konsulat i Ungern och sprida folk så mycket som möjligt runt om i landet i hopp om att dessa representanter skulle kunna övertala såväl enskilda som

officiella personer att avstå från ytterligare barbari.

Den person som enligt WRB skulle leda räddningsaktionen i Ungern skulle stå under den svenska regeringens beskydd, han skulle ha svenskt pass, rikligt med pengar och ha bemyndigande att utfärda svenska pass i avsikt att få ut så många judar som möjligt från Ungern. Raoul Wallenberg rekommenderades för detta uppdrag av sin förre arbetsgivare som var expert på Ungern. Raoul ansågs lämplig eftersom han var kvicktänkt, energisk, modig och medkännande.

Den 6 juli 1944 reste Wallenberg från Sverige till Budapest. Det persontag som förde honom till Budapest den 9 juli från Berlin mötte troligen på vägen tåget med 29

förseglade boskapsvagnar som förde den sista omgången av Ungerns judiska landsbygdsbefolkning till Auschwitz. 437.402 judiska män, kvinnor och barn hade förts ombord på 148 tåg mellan den 14 maj och den 8 juli. Det återstod nu 230.000 judar som levde instängda i den ungerska huvudstaden i skräckslagen väntan. Det var dessa i första hand som Raoul Wallenberg skulle komma att hjälpa.

Redan innan Wallenberg kom till Budapest hade den svenska beskickningen börjat utfärda provisoriska svenska pass till judar. Wallenberg utökade denna verksamhet och gjorde passen mer imponerande till utseendet. Han lät sedan utfärda tiotusentals pass. Men Wallenberg använde inte bara passen som metod för att rädda judar. Han använde alla tänkbara metoder för att rädda judarna från deportation och en säker död. Dessa metoder innefattade bluff, mutor, hot och ibland t o m utpressning. Vid ett tillfälle när en nazistofficer skulle föra ut män, kvinnor och barn för deportation sa Wallenberg: "Du får inte ut någon härifrån, i så fall får du skjuta mig först." Nazi-officieren blev så överrumplad av Wallenbergs beteende att han lät saken bero. Totalt torde Wallenberg ha räddat 100.000 eller ännu fler.

När ryssarna trängde in i Budapest var det slut på Wallenbergs räddningsarbete. Wallenberg trodde att han skulle kunna fortsätta men förstod uppenbarligen inte vad han hade med för makt att göra. Wallenberg tog kontakt med en rysk officer som skulle föra honom till en general för förhandlingar. Det var vid detta tillfälle som Wallenberg yttrade: "Jag vet inte om de beskyddar eller bevakar mig. Jag är inte säker på om jag är deras gäst eller fånge." Wallenberg blev Sovjets fånge. Han kanske skulle ha varit en fri man i dag om det inte berott på en ambassadör och den mot Sovjet så undfallande utrikesministern Östen Undén. Den svenske ambassadören Staffan Söderblom yttrade på ett tidigt stadium att han trodde att Wallenberg var död och att man inte skulle irritera ryssarna. Han avböjde hjälp som erbjöds av USA. Söderblom träffade Stalin den 15 juni 1946 och var överväldigad av den "äran". Han rapporterade: "Han verkade frisk och vid full vigör. Hans lagväxta, proportionerliga gestalt och det regelbundna ansiktet gör ett särdeles behagligt intryck av en vänlig inställning till besökaren." Söderblom sade till Stalin att han trodde att Wallenberg fallit offer för en olycka eller för rövare. Ett ödesdigert yttrande. Detta måste ha gett Stalin intrycket att den svenska regeringen inte längre var intresserad av Wallenberg. Utrikesminister Östen Undén sade 1947 att han trodde att Wallenberg döddats i eller i närheten av Budapest. Man får förmoda att socialisten Undén omöjligt kunde tro att ledare för stora nationer kunde ljuga offentligt — särskilt inte om de rakade vara socialister. Men ljög var just vad de sovjetiska myndigheterna gjorde. Först efter flera vittnesmål om att Wallenberg fanns i sovjetiska fångelser erkände Sovjet 1957 att Wallenberg varit fängslad i Sovjet. Men man påstod att han dog 1947. Även detta har visat sig vara lögn. Flera fångar som släppts ur sovjetiska fångelser har sagt sig ha träffat Wallenberg efter 1947. Ja det finns rapporter om att han skulle ha levt så sent som 1975.

Den 5 oktober 1981 utnämndes Wallenberg till amerikansk hedersmedborgare. En sådan ära hade tidigare bara Winston Churchill förlänats. Ronald Reagan yttrade vid ceremonin: "Vad Wallenberg åstadkom var av bibliska proportioner." Intresset för Wallenbergs öde har ökat under de senaste åren. Böcker har skrivits och det har gjorts filmer om hans liv.

Wallenberg blev en symbol för kampen mot nazismen och genom sin fängelsevistelse i Sovjet blir han också en symbol för kampen mot vår tids grymmaste samhällssystem — kommunismen.

Dennis Brinkeback
John Bierman: Raoul Wallenberg — en hjälte i vår tid. AWE/Gebers, ISBN 91-20-06544-2. 312 sidor.

Den belägrade familjen

Christopher Lasch är en amerikansk idéhistoriker, som analyserar den patriarkaliska familjen genom tiderna. Han rannsakar familjen, som den ser ut idag — raserad, och därmed det största hotet mot civilisationen och demokratin. Familjen är civilisationens grundsten, men utvecklingen går alltmer mot mor-barnfamiljer. Vilken man vågar satsa på barn och familjeliv, om kvinnan ensam kan bestämma när och om hon vill ha barn, om hon skall föda eller abortera? Vilken man vågar satsa på något, som när som helst kan tagas ifrån honom? Kvinnan kan själv besluta om skilsmässa, kan sätta sin man på bar bäck och beröva honom hans barn, utan att han kan göra något åt saken.

Lasch fördömer vår tids syn på barn och familjeliv, fördömer institutionsuppfostran av barnen — ur det kaos som splittrade familjer och institutionsuppfostran medför, kommer ångestfyllda rop på den enda effektiva makten, på diktatorn som kan leda de vilna och förledda rätt, menar han. Följaktligen fördöms också Lasch och hans "bakåtsträvande" åsikter av den "infantila vänstern", vem hade väntat sig något annat?

De inte minst i Sverige så populära "hjälpyrkerna" (socialassistenter, daghemspersonal, kuratorer m fl) får allt större makt och den enskilde blir alltmer handlingsförlamad. Föräldrarna har låtit sina egna föräldrainsinkter förtvina, till förmån för allvetande experter och den litetsinniga synen på moral, äktenskap och föräldraskap innebär ökat behov av socialassistenter m m. Det hela blir en ond cirkel.

Det kvinnliga förvärvsarbetet och ratio-

naliseringen av hemanarbetet har haft en klart skadlig inverkan på relationerna mellan man och kvinna och mellan föräldrar och barn. Den av föräldrarna, som är den store förloraren, är mannen. När han har fullgjort sin avelsuppgift, har han gjort sitt. Den grupp, som far mest illa, är inte, som det heter i debatten, de s.k. kuvade kvinnorna, utan det är de fösummade barnen. I brist på föräldrar blir de helt hänvisade till "hjälparna" och till kamratgruppen och gruppsycket. Som klippt och skuret för ett diktatoriskt samhälle.

Demokrati är en ung företeelse i mänsklighetens historia. Tyvärr verkar det, som om mänskligheten har en naturlig fallenhet för diktatur. Vilka galna budskap som än dikterats ovan ifrån, så anammar den vilna nutidsmänniskan dessa. T o m budskapet att svika sin egen avkomma.

Christopher Lasch' bok är ovärderlig, men tyvärr svårläst. Den rekommenderas ändå varmt. Familjelagstiftning och barnomsorg är inte en så liten och banal fråga, som det kanske förefaller.

Monica Wiegert

Christopher Lasch: *Den belägrade familjen*. Norstedts. ISBN 91-1-824621-4. Cirka 110:-.

Den hjärtlösa välfärdsstaten

I en välfärdsstat kan ständigt färre individer klara sig utan statliga bidrag på grund av ett stort uttag av sociala utgifter (skatt mm). De förra är dock betydligt mindre i kvantitet än de senare, eftersom administrationen äter en bra bit av kakan. Detta

system gör att människor inte kan spara för att nå ekonomiskt oberoende och för att ekonomiskt trygga sin ålderdom. Välfärdsstaten reducerar också kraftigt motivationen att investera, vilket får till följd att ingen produktionsökning äger rum. Produktionen kommer i stället så småningom att sjunka, vilket gör att människorna får det ekonomiskt sämre ställt samtidigt som, eftersom grunden för uttag av sociala utgifter minskar, staten förmår ge allt mindre pengar i bidrag.

I ett välfärdsstat ges däremot individerna tillräckliga ekonomiska resurser (sparande, investering) för att kunna klara sig själva (dvs utan statlig hjälp).

Skilnaden i struktur och effekt mellan välfärdsstat och välfärdsstat beskriver Staffan Burenstam Linder i sin skrift *Den hjärtlösa välfärdsstaten*. Boken är förvånande lättläst och ger en tämligen god helhetsbild av skillnaderna mellan de två systemen. I kapitlet om pension och pensionssystem ges också en god överblick av ATP-systemet vilket jag finner speciellt positivt enär ATP-debatten på 1950-talet var tämligen grumlig och få fick klart för sig de rätta sammanhangen.

Boken är utgiven som en debattbok, men jag tycker att den passar bättre som handbok för vilken regering som helst. Efter att ha läst boken var det omedelbara intrycket: Javisst, så här är det ju, det är väl inte så mycket att diskutera! Och må i riksdagshuset inrättas de Burenstam Linderska visdomsorden: "Välfärdsstatens verkliga problem är att den genom sin egen konstruktion skadar de ekonomiska resurser på vilka den bygger sin existens."

Christer Arkeförs

Staffan Burenstam Linder: *Den hjärtlösa välfärdsstaten*. Timbro 61 sidor.

CONTRA 3 1985

I nästa nummer av Contra kommer ytterligare laddat material om svensk teknologismuggling till Östblocket. Och hur myndigheterna försöker lägga locket på över vad som händer.

Vi skall titta närmare på den amerikanska skatterevolten, som gått betydligt längre än vad de flesta föreställer sig.

Vi kommer också att presentera intressant material om den internationella terrorismen — och om terroristorganisationernas koppling till av Moskva styrda intressen.

...kommer i april